RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1880. Andra Kammaren. N:o 31.

Onsdagen den 7 April.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Herr Talmannen tillkännagaf, att från Kongl. Sjöförsvarsdepartementets kommando-expedition till honom ankommit en skrifvelse, som nu upplästes och var af följande innehåll:

Till Herr Talmannen i Riksdagens Andra Kammare.

Till Hans Maj:t Konungens kunskap har kommit, att Ledamöter af Riksdagen hafva för afsigt att vid ångaren Vegas förväntade hitkomst gå Nordostpassagens fullbordare till mötes utåt skärgården. Af sådan anledning har Kongl. Maj:t i nåder befalt, att minfartyget Ran skall vid tillfället ställas till dessa ledamöters förfogande, hvilket jag härmed skolat för Herr Talmannen tillkännagifva med anhållan, det Herr Talmannen behagade bringa detsamma till Andra Kammarens kännedom; skolande jag, när tiden för ångaren Vegas ankomst till Stockholms skärgård blifvit närmare känd, hafva äran underrätta om tid och ställe, der embarkeringen bör ske.

Stockholm den 5 April 1880.

F. W. von OTTER.

K. Peyron.

§ 2.

Upplästes ett till Kammaren inkommet så lydande sjukbetyg:

Att Herr Riksdagsmannen H. F. Bergström lider af angina tonsillaris och derför för närvarande ej får lemna sitt rum, intygar

Stockholm den 6 April 1880.

Anton Nettelblad,
Legit. läkare.

Äfvenledes upplästes en af Herr Ola Andersson i Burlöf till Kammaren inlemnad skrift af denna lydelse:

Genom telegram i går förmiddag underrättad om ett dödsfall i min familj, och genom senare ankommet telegram samt bref, om min gamle svärfars stränga sjukdom, af hvilka anledningar min hemkomst påkallas, finner jag mig nödsakad att i dag afresa till hemmet, och anhåller jag vördsamt, att Andra Kammaren beviljar mig ledighet från riksdagsgöromålen till nästa veckas slut, hvilken ledighet jag ej begagnar längre än förhållandena i hemmet oundgängligen kräfva.

Stockholm den 6 April 1880.

Ola Andersson
från Bara härad.

På derom af Herr Talmannen gifven proposition, blef den ledighet från riksdagsgöromålen, Herr Ola Andersson sålunda begärt, af Kammaren beviljad.

§ 3.

Föredrogs och hänvisades till Bevillnings-Utskottet Herr A. Bokströms på Kammarens bord hvilande motion, N:o 157, om ändring af gällande bestämmelser i mom. 1 § 75 bevillningsstadgan angående pröfningskomités dispositionsrätt öfver den s. k. bevillningsprocenten.

§ 4.

Föredrogos och bordlades för andra gången Lag-Utskottets Utlåtanden N:is 25, 26, 27, 28 och 29 samt Memorial N:o 30 och Utlåtanden N:is 31, 32 och 33.

§ 5.

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll.

Förekom till behandling Konstitutions-Utskottets Memorial N:o 3, angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll.

Utskottets i början af förevarande memorial gjorda anmälan, att anledning icke förekommit att mot någon ledamot af Statsrådet tillämpa 106 § Regeringsformen,

lades till handlingarne.

I närmast följande del af Memorialet hade Utskottet omförmält och yttrat följande:

»Danske undersåten O. L. Bang, som i Augusti år 1878 genom köp och byte förvärfvat sig fasta egendomen Trishult med underlydande om tillsammans $2^1/_2$ mantal inom Lannaskede församling af

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

Jönköpings län, sökte i Februari månad sistlidet år hos Kongl. Maj:t tillstånd att besitta nämnda egendom. Öfver ansökningen hördes Konungens Befallningshafvande i länet, som i afgifvet utlåtande upplyste hufvudsakligen: *att*, enligt från kronofogden i orten inkommet meddelande, Bang låtit nedfälla och fortfarande afverkade egendomens redan förut hårdt medtagna skog, utan hänsyn till det omogna skick, hvari en del af densamma befann sig, eller den skada, som genom afverkningen tillskyndades egendomen; *att* anledning vore att befara, det jordbruket under instundande vårarbete komme att eftersättas i följd deraf, att egendomens arbetsstyrka och dragare användes för skogsafverkning; *att* 1878 års kronoutskylder för egendomen, som emellertid af Bang försålts till en annan dansk man, E. Hoegh, icke i behörig tid blifvit guldne; *samt att*, enligt hvad Konungens Befallningshafvande af inkomna handlingar i annat ärende inhemtat, Bang företagit sig att afyttra en med Trishult förenad, men kronan tillhörig utjord. På grund af allt detta, som syntes Konungens Befallningshafvande otvetydigt ådagalägga, att Bangs åtgöranden endast hade till syfte att af egendomen draga den största möjliga vinst till skada för densamma och till förringande af säkerheten för de i fastigheten meddelade inteckningar, fann Konungens Befallningshafvande sig böra afstyrka bifall till ansökningen; och blef denna, vid föredragning den 9 April 1879, af Kongl. Maj:t afslagen.

Några få veckor derefter förnyade Bang sin underdåniga ansökan, dervid han dels bestred, och dels med hvarjehanda intyg sökte gendrifva de ofördelaktiga upplysningar, Konungens Befallningshafvande om honom lemnat, under föregifvande att dessa härrörde från kronobetjeningens i orten afvoga sinnelag emot honom. Uti infordradt utlåtande vitsordade Landshöfdingeembetet, att skogsafverkningen dåmera inställts, äfvensom att egendomen blifvit besådd med vår- och höstsäd samt uppgåfves vara i godt bruk. Men på samma gång meddelade bemälda embete, att Bang — som, innan han i början af Februari 1879 försålde ifrågavarande egendom till Hoegh, utarrenderat densamma till en annan dansk man N. Olsen, under det att egendomen till förvaltning upplåtits åt en tredje person vid namn A. Petersen, jemväl af dansk börd, till hvilken Bang dessutom genom lösöreköpsafhandling försålt gårdens alla kreatur och jordbruksinventarier — vid anstälde lagsökningar för utbekommande af ränta å i egendomen intecknad gäld på grund af nu omförmälde transaktioner undandragit sig att för gälden svara och hänvisat till Hoegh, såsom jordegare, ehuru Bang innehade och, när han så fann lämpligt, använde en vidsträckt fullmakt att å den frånvarande Hoeghs vägnar öfver egendomen förfoga. Då det i betraktande häraf syntes med skäl kunna antagas, att Bang vidtagit förenämnda transaktioner rörande egendomen blott för att dymedelst freda sig för kraf, och »i allt fall Kongl. Maj:ts nådiga tillstånd för utländingar att besitta svensk fastighet icke lärer afse att befordra en spekulation sådan, som den af Bang vidtagna», hvilken syntes »hafva till mål icke förvärfvande af svensk egendom för stadig besittning, utan den vinst, som genom

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

återförsäljning deraf kunnat beredas», ansåg Landshöfdingeembetet, helst antagligt vore att, i händelse Bangs ansökan bifölles, skogsafverkningen åter skulle börjas och den ännu återstående löfskogen och smärre barrskogen afrödjas, sig fortfarande böra afstyrka bifall till ansökningen. Denna blef ock, vid föredragning den 25 Juli 1879, för andra gången afslagen.

Det dröjde emellertid icke länge, förrän Bang åter dristade framkomma med sin underdåniga ansökan. Under bestridande af länsstyrelsens förra utlåtanden, såsom uppfylda af misstag, anförde Bang nu, att han endast afsåge att bereda den nye egaren Hoegh möjlighet till vinnande af lagfart å egendomen, hvilket icke läte sig göra, så framt icke Bang sattes i tillfälle att dessförinnan med sitt köp lagfara. Samtidigt sökte också Hoegh nådigt tillstånd att besitta egendomen. Konungens Befallningshafvande, hvars utlåtande öfver begge ansökningarne infordrats, tillbakavisade Bangs beskyllning för felaktiga uppgifter och sammanfattade till ett helt hvad om Bangs åtgöranden med ifrågavarande egendom var bekant och af tillgängliga, officiela handlingar styrkt. Häraf inhemtades, utom hvad redan anmärkts, att Bang, som i Augusti 1878 för egendomen Trishult erlagt en köpeskilling af 150,000 kronor, i Februari 1879 afhändt sig egendomen för ett pris af 100,000 kronor, hvilket, med frånräknande af den köpeskilling, 8,550 kronor, som erhållits för särskildt försålda egoområden, deribland kronoutjorden, utvisade en, antagligen af skogsköfling föranledd, värdeförminskning under de månader, Bang innehaft egendomen, af 41,450 kronor; samt att egendomen vore intecknad för sammanlagdt 92,755 kronor 86 öre, men vid anställd värdering — derunder inhemtats, bland annat, att betes- och skogsmarken om 871 tunnland saknade virkestillgång för nybyggnad — uppskattats till ett värde af allenast 76,090 kronor. På grund af alla sålunda i ärendet lemnade upplysningar uttryckte Konungens Befallningshafvande den förhoppning, att dess nu för tredje gången uttalade afstyrkande skulle befinnas väl grundadt. Med åberopande af hvad rörande Bang blifvit anfördt afstyrkte Konungens Befallningshafvande likaledes bifall till Hoeghs ansökan. Men vid föredragning den 24 Oktober 1879 af Bangs ansökan inför Konungen hemstälde, enligt hvad protokollet för Justiedepartementsärenden för samma dag utvisar, föredraganden, Herr Statsrådet och Chefen för nämnda departement Almqvist, att, enär ifrågavarande fastigheter blifvit af Bang försålda och nye egaren till Trishult säteri med underlydande sökt tillstånd att nämnda egendom besitta, Kongl. Maj:t, på det Bang måtte kunna fullgöra den lagfartsskyldighet, som honom ålåge, för att lagfart skulle för ny egare beviljas, täcktes tillåta Bang att å fastigheterna i vederbörlig ordning erhålla lagfart, såvida annat laga hinder än sökandens egenskap af dansk undersåte dervid icke mötte.

Då 10 § Regeringsformen föreskrifver, att regeringsärenden skola, innan de hos Konungen i Statsrådet föredragas, genom nödiga upplysningars inhemtande från vederbörande embetsverk af den föredragande beredas, så synes man vara berättigad förvänta, att

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

föredraganden ej utan synnerligen giltiga anledningar tillstyrker en regeringsåtgärd i strid mot embetsverkens på meddelade upplysningar grundade uttalanden, och detta desto snarare, ju bestämdare myndigheternas uttalanden varit och ju kraftigare skäl de för sin åsigt bjudit. Att i det fall, för hvilket nu redogjorts, föredraganden, oaktadt myndigheternas noggranna utredning af ärendet, hvilken med all önsklig klarhet belyste arten af den industri, som här af utländske män med svensk egendom bedrefs, och oaktadt länsstyrelsens upprepade, allvarliga afstyrkanden, funnit skäl hemställa om bifall till ifrågakomna ansökning, blott för att dymedelst Hoegh, hvilken, enligt hvad Konungens Befallningshafvandes uttalanden med tillräcklig tydlighet gifva vid handen, med stor sannolikhet kan antagas hafva varit allenast ett redskap, som Bang för vinnande af sina afsigter begagnat, skulle komma i tillfälle att å egendomen erhålla lagfart, detta synes vara en rådgifvareåtgärd af den märkliga beskaffenhet, att Utskottet ansett sig pligtigt att, i den ordning 107 § Regeringsformen bestämmer, bringa densamma till Riksdagens kännedom.»

Enligt anteckning å memorialet, voro reservationer mot Utskottets beslut att enligt 107 § Regeringsformen anmäla ofvan nämnda regeringsåtgärd inom Utskottet afgifna af Herr *Hallenborg*, med hvilken Herrar *Burenstam*, *Hammarhjelm*, Friherre *Hierta* och *Robson* instämt, samt af Herrar *Afzelius*, *de Maré*, *J. Rundbäck* och *von Ehrenheim*, med hvilken sistnämnde Herr *von Möller* förenat sig; hvarjemte Herrar *Bergmanson* och *Gahn* låtit å memorialet anteckna att de icke inom Utskottet deltagit uti ifrågavarande beslut.

Efter föredragning af denna del af memorialet anförde

Chefen för Kongl. Justitiedepartementet, Herr Statsrådet Almqvist: Jag har begärt ordet för att begagna det till mitt försvar i anledning af Konstitutions-Utskottets memorial i denna punkt, der Utskottet gjort en anmärkning enligt 107 § Regeringsformen. En anmärkning enligt denna § innefattar i sig, äfven om den icke uttryckligen uttalas, en hemställan om entledigande från embetet af den statsrådsledamot, emot hvilken anmärkningen är rigtad. Huruvida nu denna Kammare bör ingå till Kongl. Maj:t med begäran om mitt entledigande, derom är jag partisk att döma och jag vill icke heller deltaga i öfverläggningen derom; men nu vid öfverläggningens början önskar jag, såsom det är min skyldighet och min rätt, att granska och, såsom jag hoppas, vederlägga den anmärkning som Utskottet gjort emot ett af mig kontrasigneradt regeringsbeslut; ty då Utskottet har åberopat mitt tillstyrkande af detta beslut såsom skäl för ändamålsenligheten af mitt entledigande, så vill jag söka visa grundlösheten af detta skäl för att sedan, om detta lyckas, kunna draga mig tillbaka från denna oväntade strid med så vidt möjligt bibehållen krigsära.

Anmärkningen gäller, såsom man ser af memorialet, ett beslut, hvarigenom en dansk mans, vid namn Bang, ansökan om tillstånd att,

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

såsom Utskottet här förmäler, besitta en af honom inköpt egendom här i riket, skulle blifvit på min tillstyrkan af Kongl. Maj:t bifallen. Jag får dock säga, att Utskottets framställning härom innebär en missuppfattning af sjelfva sakförhållandet och den så väsentlig, att jag är fullt öfvertygad om att, derest Utskottets herrar ledamöter hade gifvit akt på detta misstag, anmärkningen icke blifvit gjord, så vida den icke i alla händelser skulle göras.

Men först bör jag kanske något ingå på den principfråga, som naturligen blifvit vidrörd i Utskottets memorial, frågan nemligen om lämpligheten i allmänhet af att åt utländsk man medgifva rättighet att besitta fast egendom här i landet. Ursprungligen fanns icke något förbud för utländsk man att här förvärfva fast egendom, åtminstone icke något uttryckligt förbud, utan detta ansågs tillåtligt och skedde utan hinder. År 1829 utfärdade emellertid Kongl. Maj:t på dåvarande Kammar-expeditionens föredragning — således i administrativ väg — en kungörelse, hvari förklarades, att utländsk undersåte, som icke erhållit svensk medborgarerätt, icke vore berättigad att i riket förvärfva och besitta fast egendom, utan att han dertill undfått Kongl. Maj:ts tillstånd och att derförutan lagfart å sådant fång icke finge meddelas. Under tidens lopp uppkom emellertid oro deröfver att, såsom man trodde, dylika tillåtelser alltför ymnigt lemnades; och Riksdagen år 1873 ingick till Kongl. Maj:t med underdånig skrifvelse, som innefattade uttryck af denna oro jemte hemställan om vidtagande af bestämmelser, egnade att inskränka utländings fastighetsförvärf. Kongl. Maj:t infordrade då från alla delar af landet upplysningar i ämnet. Hufvudsumman af länsstyrelsernas utlåtande innefattade, att den af utländska undersåter förvärfvade fasta egendom i riket utgjorde *icke fullt en procent* eller *allra högst en procent* af all taxerad fast egendom i landet och att utaf 304 utländingar, som hade erhållit tillstånd att här besitta fast egendom, största delen eller 247 personer inflyttat och bosatt sig i riket. Nämnda utlåtanden innehöllo för öfrigt, att dessa utländingar i allmänhet på ett föredömligt sätt skötte sin jord: att deras förhållande till sina underlydande var godt, och att de äfven i öfrigt voro en god föresyn för den svenske jordbrukaren i jordbrukets skötande.

För min del anser jag att fördelen af att här i landet mottaga utländingar med tillräcklig förmögenhet att kunna köpa fast egendom är öfvervägande de möjliga olägenheterna. Köpeskillingen, som lemnas för fastigheten, stannar i den svenske säljarens hand, och sjelfva fastigheten kommer icke heller bort, utan stannar nödvändigtvis qvar. Här uppstår då en reel kapitalökning för landet. Härtill kommer den fördelen, att svenske jordegare kunna, isynnerhet under tryckta tider, få sina egendomar uppehållna i värde genom utländske köpares konkurrens. Det vore ock obilligt, om de utländska kapitalister, som lånat penningar till svenska jordegare mot inteckning i deras fastighet, icke skulle få vid fastighetens försäljning bevaka sina inteckningar genom inköp af egendomen. Och då dessutom numera våra största industriella anläggningar, våra bergverk och en icke ringa del af våra största jordegendomar öfvergått till aktiebolag, och man icke

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

kan förekomma att utländingar köpa aktier i nämnda bolag, så vida man icke nästan helt och hållet skulle stänga samfärdseln med utlandet, så vore ett förbud mot köp af sjelfständiga mindre fastigheter icke af särdeles betydelse eller verkan.

Vid ungefär samma tidpunkt som jag nyss omtalade — jag tror 1872 — hade genom utrikes-departementet upplysningar från Kongl. Maj:ts beskickningar blifvit infordrade angående förhållandena utomlands i detta hänseende, och af de underrättelser, som erhöllos, inhemtades, att utländingar få utan särskildt tillstånd med full eganderätt besitta fast egendom i alla eller de allra flesta af Europas länder Sålunda hafva de en sådan frihet i Norge, Danmark, Nederländerna, Belgien, Frankrike, Spanien, Portugal, Italien, Grekland, England utom kolonierna, Österrike, Ungern, Preussen, Ryssland, med vissa undantag för Polen, Finland och Östersjöprovinserna, ja, äfven i Turkiet. Är det tänkbart att vi skulle kunna skilja oss från hvad i detta afseende är gällande i andra kulturländer? Skulle vi, som med sorg se så många tusen af våra egna landsmän draga bort till främmande land, skulle vi stänga våra portar för de få, som vilja komma till oss? Jag tror att det icke vore rätt och icke heller klokt. Jag tror, att i detta afseende finnes en solidaritet mellan folken, hvilken intet folk kan undandraga sig. Detta synes mig icke för något folk vara tillåtligt, icke ens möjligt; och vore det möjligt, skulle det icke ske ostraffadt. Men att tillåta inflyttning utan att tillåta den inflyttande att förvärfva egendom, det är detsamma som att förbjuda inflyttningen, ty ingen inflyttar i ett land, der han är stängd från egendomsförvärf. Det har dessutom visat sig, att fastigheten, som inköpes, drager köparen till sig, så att han slutligen helt och hållet går upp i det folk dit han kommit. Också kunna vi i alla delar af vårt land möta namn, som påminna om härkomst från utländingar, som tagit Sverige till sitt fosterland och gjort Sverige ära och gagn. Att emottaga dessa inflyttare har i min tanke varit ett handlingssätt af på en gång politisk klokhet och sann humanitet. Jag vill icke vara med om en tillbakagång från detta handlingssätt, ehuru jag finner, att tecken till en sådan reaktion nu gjort sig gällande i Konstitutions-Utskottet.

I denna principfråga kunna emellertid meningarne vara delade, såsom jag ock vet, att de äro. Min åsigt är icke från i dag. Jag har hyst den länge och jag har utvecklat den något utförligare i ett yttrande inom Högsta domstolen, då der förehades till granskning ett lagförslag som Kongl. Maj:t låtit uppgöra med anledning af den Riksdagens skrifvelse af år 1873, som jag förut omtalat. Detta lagförslag åsyftade egentligen icke annat än att i civillagen införa det stadgande, som redan gifvits genom 1829 års kungörelse med tillägg derom, att utländsk man skulle vara i afseende på den inköpta fastighetens behandling till jord och skog underkastad svensk lag, en sak som föll af sig sjelf, och att, när han vore frånvarande, han skulle hafva ombud, som svarade för fastigheten. Detta lagförslag föll vid 1874 års riksdag. Somlige ansågo, att det var för litet prohibitivt; andra åter att det var bäst att konungen bibehöll den diskretionära makt, han hade fått eller tagit sig genom 1829 års kungörelse. Denna kungörelse är så-

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

ledes ännu gällande; men den makt, regeringen derigenom har att förbjuda utländningar att besitta fast egendom här i landet, har blifvit högst sparsamt, om ens någonsin, utöfvad. Ja, den liberala tillämpningen har varit så konstant, att jag, hittills åtminstone, icke kunnat få reda på mera än ett enda fall, då tillstånd vägrats utländing att besitta fastighet, och i detta fall blef dock sedermera på förnyad ansökning sådant tillstånd meddeladt. Jag reserverar mig dock i detta hänseende, då jag icke varit i tillfälle att nu noggrant genomgå alla dylika mål för någon längre tid tillbaka. Men jag anser mig fullt berättigad att antaga, att motsatsen, eller att tillstånd definitivt vägrats, är en fullkomlig sällsynthet, en alldeles ovanlig händelse. Det är emellertid en sådan utomordentlig händelse Konstitutions-Utskottet ansett vara för handen i förevarande sak. Huru är då, mine Herrar, denna sak beskaffad? Konstitutions-Utskottet berättar det i sitt memorial, och denna berättelse är naturligtvis exakt; den är åtminstone icke färglagd till Bangs fördel.

Nämnde danske undersåte köpte 1878 en fast egendom i Jönköpings län. Säljaren, en svensk man, gjorde straxt derefter konkurs. Bang betalte för egendomen 200,000 kronor, deraf 150,000 kronor för fastigheten och 50,000 kronor för inventarier. Egendomen var för år 1878 taxerad till 55,000 kronor, jemte några få tusen kronor derutöfver för tegelbruk med mera; och det tyckes sålunda icke hafva varit någon lysande affär, som Bang härvid gjorde. Jag säger detta derför, att man beskyllt honom för att i denna affär blott hafva sökt vinst, något som ju i allt fall varit tillåtligt. Han gjorde nu hos Kongl. Maj:t ansökning att få besitta fastigheten. Kongl. Maj:t infordrade länsstyrelsens yttrande. Länsstyrelsen anmälde, att kronofogden å stället verkstält besigtning och dervid funnit, att skogen afverkades, hvarjemte kronofogden trodde, att, genom dragarnes användande till skogskörslor, vårbruket skulle försummas, hvarförutan kronoutskylderna för egendomen icke voro betalda. Länsstyrelsen afstyrkte ansökningen, som ock af Kongl. Maj:t den 9 April 1879 afslogs. Bang kom emellertid snart tillbaka med förnyad ansökning. Nu visade han, att utskylderna voro erlagda, äfvensom att vårbruket var ordentligt verkstäldt och skogshuggningen inställd. Men landshöfdingeembetet afstyrkte likväl ansökningen, ty Bang hade icke ordentligt betalt räntorna på inteckningarne i fastigheten, och skogsafverkningen skulle antagligen ånyo börja, om han fick tillstånd att besitta fastigheten. Länsstyrelsen ansåg ock, att Bangs köp vore blott en spekulation, som afsåg den vinst, som genom återförsäljning af fastigheten kunde beredas. Nu intygade dock tre personer, hvilka förut afgifvit intyg om en öfverdrifven skogsafverkning, med återkallande af detta intyg, att skog till värde af endast 3,000 kronor blifvit af Bang afverkad. Detta intyg har Konstitutions-Utskottet icke omnämnt. Vidare visade Bang — och jag tror att Konstitutions-Utskottet ej heller omtalat detta — att han, som nu försålt egendomen till en annan dansk man vid namn Hoegh, förbundit denne att tills vidare i viss mån afstå från skogsafverkning å egendomen. Men, som sagdt är, landshöfdingeembetet

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

afstyrkte ansökningen, som ock vid föredragning den 25 Juli 1879 blef af Kongl. Maj:t ånyo afslagen.

I handläggningen af dessa båda ansökningar hade jag icke deltagit. Jag var icke ledamot af statsrådet i April 1879 och icke heller i den regering, som under Hans Maj:t Konungens frånvaro var förordnad, då den senare ansökningen föredrogs. Den tredje ansökningen kom deremot under min handläggning. Bangs ansökning var nu förändrad derhän, att han endast begärde några få dagar att besitta fastigheten för att kunna få lagfart på densamma och sålunda fullgöra den aftalade försäljningen till Hoegh, hvilken naturligtvis icke komme att stå fast vid kontraktet, såvida icke Bang skaffade honom lagfartshandlingarna. Bang anförde att han af sin fångesman fått löfte om att inteckningarne i egendomen skulle få qvarstå, men i anseende till denne fångesmans konkurs blefvo de de naturligtvis uppsagda. Han råkade då i trångmål, han förlorade allt hvad han egde och var totalt ruinerad med hustru och fem barn. Hans begäran tyckte jag icke vara obillig; han hade goda betyg från sitt hemland, och hade icke här i landet begått någon i lag med straff belagd handling. Han hade genom sin egen oförsigtighet råkat i trångmål, såsom det syntes, igenom öfverbetalning af den inköpta fastigheten, och han begärde nu endast att få tillfälle att fullborda den försäljning han afslutat för att blifva fastigheten qvitt. Länsstyrelsen afstyrkte återigen bifall till hans ansökning att få besitta fastigheten och icke heller jag ville att han skulle få det. Jag tillstyrkte sålunda icke bifall till Bangs ansökan att *besitta* fastigheten, såsom Konstitutions-Utskottet säger, utan att han, utan hinder deraf att han vore dansk undersåte, måtte få tillstånd att *lagfara* fastigheten, hvarjemte jag — hvilket Konstitutions-Utskottet alldeles underlåtit att omtala — på samma dag och i samma ögonblick tillstyrkte Kongl. Maj:t att gifva danske undersåten Hoegh tillstånd att besitta densamma, ty emot Hoegh hade ingen giltig anmärkning förekommit.

Bang har sålunda *icke* fått tillstånd att besitta fastigheten. Jag har aldrig tillstyrkt detta. Det är denna Konstitutions-Utskottets uppenbara missuppfattning af verkliga sakförhållandet, som jag i början af mitt anförande antydde. Emellertid får jag både läsa i tidningarne och höra folk säga till mig, att jag tillstyrkt, att Bang måtte tillåtas att besitta ifrågavarande fastighet. Om jag svarar, att jag aldrig tillstyrkt något sådant, att detta icke är verkliga förhållandet, icke är sannt, så invänder man att Konstitutions-Utskottet sagt det. Men jag måste icke desto mindre och i allt fall vidhålla att det icke är öfverensstämmande med verkliga förhållandet. Såsom Herrarne torde finna, säger Konstitutions-Utskottet, sedan det reciterat Bangs ansökning om att få besitta fastigheten, att jag, "oaktadt myndigheternas noggranna utredning af ärendet, hvilken med all önsklig klarhet belyste arten af den industri, som här af utländske män med svensk egendom bedrefs, och, oaktadt länsstyrelsens upprepade, allvarliga afstyrkanden, funnit skäl hemställa om bifall till ifrågakommande ansökning." Jag har dock icke gjort någon sådan hemställan, och detta Konstitutions-Utskottets yttrande är så mycket oförklarligare, som Ut-

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

skottet då det förut citerat mitt anförande till statsrådsprotokollet, citerat riktigt, då det säger, att jag tillstyrkt *tillstånd för Bang att lagfara med fastigheten*, och icke något annat. Hoegh fick tillstånd att besitta den, ej Bang. Konstitutions-Utskottet finner lämpligt att kalla Hoegh "ett redskap, som Bang för vinnande af sina afsigter begagnat". Bang och Hoegh äro förmodligen ännu i lifvet och skola få höra och veta hvad här om dem yttras. När man använder ett sådant uttryck, som att en person är "redskap" för vinnande af en annans afsigter, menar man väl egentligen dermed icke att säga något godt vare sig om redskapet eller om den, för hvilkens afsigter detta redskap begagnas, och det är angeläget, att icke något här säges, som icke är grundadt på handlingarne i målet. Af dem har jag ej funnit bevisad någon bedräglig afsigt hos Bang. Han har, så vidt jag kunnat finna, icke haft någon annan afsigt än att kunna fullborda den uppgjorda försäljningen af fastigheten, så att han icke blefve totalt utblottad, utan kunde återfå åtminstone något af köpeskillingen för fastigheten. Han har sålt den för 50,000 kronor mindre än den utan inventarier kostat honom sjelf. Den köpeskilling han hade utgifvit, kunde han icke få igen, enär den förre egaren gjort konkurs och köpeskillingen redan lärer blifvit utdelad till borgenärerna i dennes konkurs.

Hoegh hade goda betyg om sin person och Konstitutions-Utskottet har icke heller gjort någon anmärkning deremot, att Hoegh fick tillstånd att besitta fastigheten. Om någon här varit redskap, så var det Bang; jag vill icke säga redskap för annans vinningslystnad, utan för sitt eget oförståndiga begär att göra vinst, för sin egen hufvudlöshet och obetänksamhet vid den ifrågavarande egendomsaffären. Han blef också — och jag förlåter honom det gerna — han blef också ett oskyldigt redskap för den vrede, som skulle utgjutas öfver mig.

Några skadliga följder af det beslut, som jag tillstyrkt, nemligen att Bang skulle få tillstånd att lagfara och Hoegh att besitta denna fastighet, har Konstitutions-Utskottet icke uppgifvit och jag kan icke heller förmoda att någon sådan skadlig följd inträffat; ty genom tillåtelsen för Bang att lagfara fastigheten kan icke någon förut existerande rätts förhållande hafva blifvit rubbadt. Jag har sedermera erfarit, att, då Hoeghs ekonomiska ställning icke tillät honom att behålla fastigheten, har densamma blifvit utmätt och är nu i svensk egares hand. Så till vida har icke någon skada skett. Egendomen blef för utmätning värderad till några och 70,000 kronor och detta bevisar bäst, hurudan affär Bang gjorde, då han betalade 200,000 kronor för densamma med inventarier.

Men hvilka följder skulle möjligen kunnat uppstå af ett afslag? Det finnes i mål af denna beskaffenhet betänkligheter, hvilka jag vill kalla juridiska betänkligheter, som den föredragande departementschefen måste taga i betraktande, på det att icke enskilda personers rättigheter eller välfärd sättas på spel. Dessa betänkligheter synas dock, såvidt Utskottets memorial utvisar, icke hafva föresväfvat Konstitutions-Utskottet och icke heller hafva tagits i betraktande af länsstyrelsen vid de löpande ärendenas behandling å landskansliet. Men

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

för att försvara min åtgärd att tillstyrka, att Bang finge tillstånd att lagfara fastigheten, vill jag söka i någon mån redogöra för dessa betänkligheter. Två fall kunna tänkas. Det ena är, då man betraktar det köp, hvarigenom en svensk man till en utländing sålt en fastighet såsom ett giltigt aftal, äfven om Konungens tillstånd för den utländska köparen att besitta fastighet icke erhållits. Denna mening, att, oaktadt sådant tillstånd icke blifvit meddeladt, att i laga ordning ingå ett köpeaftal emellan utländsk och svensk man är rättsligen giltigt, uttalades i Högsta Domstolen vid granskning af det förut omnämnda lagförslaget af några ledamöter, af hvilkas yttranden en sådan slutsats säkert kan dragas. Huru ställer sig saken då? Aftalet är giltigt och ej heller vill någon af parterna rubba det; säljaren är således icke förbunden att återställa köpeskillingen, — han kan det kanske icke heller, enär han t. ex. redan användt medlen på annat håll — men den utländske köparen har ej fått tillstånd att besitta fastigheten; och erhåller han icke detta tillstånd, så får han, enligt 1829 års författning, icke heller lagfart å densamma; får han icke lagfart, kan han icke försälja fastigheten, ty ingen lärer vilja köpa en fastighet, som den föregående egaren icke fått lagfara. Den utländske köparen är således i den belägenhet att han icke kan återfå köpeskillingen; att han icke heller får besitta fastigheten och icke heller kan sälja den.

Det andra fallet är det, om man anser att köpet är ogiltigt, om icke Kongl. Maj:ts tillstånd kunnat erhållas. Saken är då icke stort bättre: säljaren har uppburit köpeskillingen, men kan hafva begifvit sig bort dermed eller blifvit insolvent; köparen kan då icke återfå sina penningar; han får icke heller besitta fastigheten, men han sitter der troligen qvar fastän han icke inför lag är egare till densamma. Om han uppgör ett arrendeaftal om fastigheten eller om han antager en landbo, så äro sådana aftal ogiltiga, emedan de blifvit ingångna af den som icke är egare. I sådant fall skulle icke finnas någon annan utväg än den, som af en ledamot i Högsta Domstolen vid förutnämnda tillfälle uttalades, nemligen att 1829 års kungörelse, som nu icke utsätter någon påföljd för den händelse, att köparen ej erhåller Kongl. Maj:ts tillstånd till besittning, kompletterades så att i nämnda händelse staten skulle fördrifva den utländske köparen och sjelf taga egendomen om hand och bortförsälja den.

Till sådana ytterligheter kan man komma, då man vill ingripa i enskilda rättsförhållanden. Jag skall taga ett exempel, som möjligen kan mera direkt tilltala våra känslor. Låtom oss tänka oss, att en svensk utvandrare ankommer till Amerika, hvarest invandrare icke mottagas med missnöje, utan såsom en frisk kraft, som tillföres samhället. Han köper der en gård och betalar den, men länsmannen, kronofogden eller motsvarande tjensteman infinner sig och säger, att han ej skött jordbruket rätt, och att han huggit för mycket skog. Han svarar, att han råkat i trångmål t. ex. genom att betala gården för högt och begär något rådrum; men det vägras och han får det besked att han icke må besitta egendomen. Han begär då blott så mycket att han må komma i stånd att sälja gården, men äfven detta

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

förvägras honom. Han kan nu säkerligen ej få tillbaka sina penningar af säljaren, han får ej besitta den egendom han köpt och han kan ej heller sälja den, han måste i bokstaflig mening gå som sparfven från axet. Hvem finnes, som ej skulle anse ett sådant behandlingssätt för ett grymt våld, en skriande orättfärdighet? Men funnes en regeringsledamot, som sökte förebygga en sådan orättfärdighet, borde han ställas under åtal inför riksförsamlingen.

Hvad vidkommer Konstitutions-Utskottets anmälning derom, att länsstyrelsens utlåtande i målet icke blifvit efterföljdt, så har jag redan visat att denna anmärkning beror på ett misstag, ty jag har ej tillstyrkt något som länsstyrelsen i denna sak afstyrkt. Jag har ej tillstyrkt, att Bang skulle få besitta fastigheten, utan att besittningsrätten skulle lemnas annan person. Härvid måste jag för öfrigt protestera emot att en departementschef skulle vara skyldig att underkasta sig de olika ortmyndigheternas ofta skiftande meningar. Det är en underkastelse, som ej kan fordras af den, som har anspråk på att ega en sjelfständig tanke. Departementschefen må vara skyldig att fästa afseende vid de faktiska upplysningar, hvilka af myndigheterna meddelas, men den verkan dessa böra medföra, måste vara honom förbehållet att sjelf bedöma. Det yrkande Utskottet här framstält är i sanning ett erkännande af den så kallade byråkratiens makt och ofelbarhet, som de flesta ej torde väntat af 1880 års Konstitutions-Utskott.

Utskottet slutar med, att ifrågavarande rådgifvareåtgärd är af den märkliga beskaffenhet, att den bort föranleda en anmälan enligt 107 § Regeringsformen. Det beslut, som jag tillstyrkte, var dock hvarken mer eller mindre märkligt än hvarje annat förståndigt beslut, som ordnar osäkra förhållanden och undanrödjer uppkomna svårigheter, utan att någon lag öfverträdes och utan att något allmänt eller enskildt intresse förnärmas; ja, under för handen varande omständigheter var detta beslut det enda lämpliga, det enda rätta och, jag vågar säga, det enda möjliga.

Jag tror mig nu hafva sagt nog till mitt försvar. Jag har visat, att Konstitutions-Utskottets antagande, att jag tillstyrkt Kongl. Maj:t att meddela dansken Bang besittningsrätt till ifrågavarande fastighet icke är grundadt; jag har visat, att Konstitutions-Utskottets framställning derom, att jag i mitt tillstyrkande skulle hafva afvikit från länsstyrelsens utlåtande, icke heller är grundad; jag har slutligen visat, att den hemställan, jag gjort om att Bang skulle få tillstånd att lagfara fastigheten — ett rådslag, hvaremot Konstitutions-Utskottet icke framstält någon anmärkning, men för hvilket jag likväl ansett mig böra redogöra för att ställa saken i full belysning; — jag har visat säger jag, att denna hemställan var förestafvad af den enklaste rättvisa och af skyldig omsorg att förekomma de förvecklingar, hvilka eljest kunde uppstå i eganderätts-förhållandena.

Månne nu af Konstitutions-Utskottets Memorial i denna punkt något vidare återstår att vederlägga? Jag kan ej finna det. Jag har som sagdt är, slutat mitt försvar.

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

Det skulle vara mig kärt, om Kammaren ansåge detta försvar nöjaktigt, och sålunda funne den af Konstitutions-Utskottet framstälda anmärkningen vara af mig tillfredställande förklarad. Jag begär icke detta af Kammarens välvilja, ty derpå kan jag icke ega anspråk, och i denna sak — vore det ock i denna enda — känner jag mig skuldfri och ej i behof af något öfverseende, utan jag tror mig kunna fordra det såsom en gärd af den rättvisa, som framgår ur en oveldig pröfning. På en sådan rättvisa borde jag vara säker, men skulle vara ännu vissare derom, så framt hennes sak i dag varit förd bättre än den förmått, som nu här sökt att häfda sanningen.

Herr Key: Jag anhåller att för min del få instämma uti de skäl, som af den ärade Herr Justitieministern blifvit anförda, stödda dels på den internationella samfärdseln och dels härledda ifrån synpunkten af solidaritet folken emellan. Jag ber jemväl att det må tillåtas mig vitsorda den uppfattning, som han i förbigående antydde beträffande värdet af de kapital och kunskaper, den yrkesskicklighet och förmåga i hvarjehanda rigtningar, som rätt mången utländing, vare sig dansk eller tysk, fört in i landet.

Oaktadt jag sålunda helt och hållet delar denna förutsättning, torde det likväl tillåtas mig att få frambära något tvifvel rörande de återstående skäl, som Herr Justitieministern gjorde sig till godo med afseende å den finansiella, administrativa och juridiska sidan af nu föreliggande sak. Jag vågar påstå, att, ehvad man än må tycka i en motsatt syftning, man likväl, med inhemtad kännedom om handlingarna i förevarande fråga, svårligen kan säga, att det varit en fullt redbar, fullt lojal och fullt legitim affär svensk och utländing emellan. Jag tror att man näppeligen kan vara mycket tveksam derom, att denna föreliggande anmälan af Konstitutions-Utskottet rörande en fråga, som trenne gånger blifvit af Konungens Befallningshafvande afstyrkt och dervid denna myndighet i sitt senast afgifna utlåtande uttrycker den förhoppning, att dess då för tredje gången uttalade afstyrkande "skulle befinnas väl grundadt", men hvilken fråga likväl blifvit af Kongl. Maj:t bifallen — att, säger jag, en anmälan om ett så beskaffadt ärende är värd all betänksamhet; och ehuruväl jag äfven instämmer — och jag gör det med nöje — uti den ärade Herr Justitieministerns frisinnade åsigt, att man icke bör söka att befordra såsom en princip, att Kongl. Maj:t ovilkorligen skall stödja sitt slutliga afgörande af en fråga på underordnade myndigheters derom afgifna utlåtanden, är det likvisst min öfvertygelse, att det *nu* anmälda fallet är så pass anmärkningsvärdt, att Konstitutions-Utskottet, då frågan derom kommit på tal inom Utskottet, icke kan sägas hafva saknat all befogenhet att derpå fästa Riksdagens uppmärksamhet.

Vidare ber jag att få tillstå, att, hvad beträffar Herr Justitieministerns uttalanden om *besittningsrätt* och *lagfartsskyldighet* och om att Bang väl fått tillåtelse att *lagfara* egendomen, men att Herr Justitieministern icke derför tillstyrkt, att han skulle få *besitta* egendomen, min juridiska bildning — och den är, gudnås, ganska klen, — icke räcker till att här finna skilnaden emellan lagfara och besitta,

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

eller att en person som fått lof att lagfara en egendom, icke derigenom fått rätt att besitta densamma. Jag hade föreställt mig att i sjelfva lagfarandet ligger ett besittningstagande, detta senare må nu för öfrigt vara af stadigvarande eller öfvergående beskaffenhet.

Ehuru jag sålunda icke kan undertrycka den åsigt, att Konstitutions-Utskottet väl icke saknat skäl till den anmälan, som nu föreligger, är jag dock fullt förvissad, att afsigten dermed ingalunda varit att söka framkalla något slags personligt misstroendevotum emot den högt aktade Chefen för Justitiedepartementet, på hvars föredragning ärendet blifvit af Kongl. Maj:t afgjordt. Och då jag för min del skulle önska, att Andra Kammaren ville undvika till och med skenet af att förvexla det nu föreliggande lilla med det snart kommande stora, anhåller jag vördsamligen att denna punkt af det nu föredragna memorialet måtte helt enkelt blifva lagd till handlingarna.

Herr Danielsson: Då den ärade Herr Justitieministern i temligen allvarliga ordalag sökt att gendrifva Konstitutions-Utskottets befogenhet att i denna fråga framlägga den anmälan, som nu föreligger, torde det tillåtas mig att härom nämna ett och annat.

Jag ber till en början få nämna, att det visserligen kan vara möjligt att Utskottet gjort sig skyldigt till en misstydning, men jag tror att Utskottets skäl äro så goda, att hvar och en kan bilda sig ett begrepp om, huruvida hvad Utskottet anfört verkligen innefattar någon misstydning eller icke. Vidare får jag säga, att i afseende å denna fråga personen icke varit för mig bestämmande, utan att jag allenast handlat efter min fulla öfvertygelse om sakens egen beskaffenhet, och jag ber att få försäkra den ärade talaren, som först hade ordet, att från min sida det icke varit någon vrede, som utgjutits öfver honom. Jag vill icke, att Riksdagen eller Kongl. Maj:ts regering bör uppfatta denna fråga, som om man härvid varit ledd af någon vrede. Man har blott redbart och ärligt sökt befrämja sanningen. Jag beklagar, att ett sådant yttrande här blifvit fäldt, och jag får på det bestämdaste fritaga mig från att något sådant varit mitt motiv, då jag deltagit i Utskottets beslut. Jag ber tillika få erinra, att den förebråelse, som ligger i ett klander af Utskottets förslag, icke uteslutande träffar denna Kammare, ty, såsom Herrarne kunna se af betänkandet, utgjorde de ledamöter i Utskottet, som denna Kammare tillsatt, icke majoritet i frågan, utan en af dem var reservant.

Anmärkningen har också just tillkommit från andra sidan af bordet, och vi behöfva ej taga åt oss allt det klander, som i detta hänseende mot Utskottet kan rigtas.

Då här blifvit framhållet, att det skulle vara en fördel, att utländingar inköpte fast egendom i Sverige och öfverflyttade hit till landet för att med sin större jordbruksskicklighet höja det svenska jordbruket, så får jag säga, att jag är den förste, som villigt erkänner vigten häraf, men att jag tror att i förevarande fall icke något sådant förhållande föreligger, ty denne danske undersåte har, såsom det framgår af Utskottets framställning, inköpt fastigheten allenast för att ruinera dess skog och söka tillfällig vinst. Han har icke allenast icke

betalt ett enda öre å köpeskillingen, utan han har ock uraktlåtit att betala förfallen ränta å hypotekslån och annan i egendomen intecknad skuld, äfvenså kronoräntor; med ett ord: han har underlåtit att betala allt, men icke destomindre har han huggit ned skogen och till och med sålt bort en kronojord, som lydde under hemmanet, men icke tillhörde det. Jag kan icke finna att, såsom man sagt, i föreliggande fall något sådant förhållande förekommit, att Sverige tillgodosetts med något kapital, ty i den sista anmärkningen till Kongl. Maj:t yttrades af den ifrågavarande mannen, att, om han icke skulle få rätt att lagfara med egendomen, han skulle ruineras, och Herrarne kunna häraf finna hvad han kunde ega i kapital, då han icke betalt något å köpeskillingen och, om han skulle nödgas upphöra med skogssköflingen, han skulle vara ruinerad. Det har äfven yttrats, att han, genom att erhålla lagfart å egendomen, kunde komma i tillfälle att återfå köpeskillingen, men jag hemställer till Herrarne hvad han kunde återbekomma, då han icke utgifvit någon köpeskilling.

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

Vidare har det framhållits, att, om Kongl. Maj:t förfarit på annat sätt än nu skett och således ånyo afslagit hans ansökning, detta skulle vara ett tillbakagående i afseende å hvad förut antagits böra gälla i fråga om utländingars rätt att besitta fast egendom här i landet och att man icke borde på så sätt stänga portarne för utländingar att inflytta i Sverige. Det är icke heller Utskottets mening att stänga portarne för utländingar att inflytta och köpa egendomar här i landet, men Utskottets tanke är att fästa uppmärksamheten på, att portarne böra stängas för sådana, som inkomma i landet och tillskansa sig egendomar för att endast göra sig en oskälig vinst på svenska medborgares bekostnad; och att här föreligger ett sådant fall, är temligen tydligt. Det är för sådana herrar, som jag i min mån sökt stänga portarne; och läser man de handlingar, som inkommit till Kongl. Maj:t, så kan man deraf inhemta, att den ifrågavarande mannen endast haft för afsigt att bereda sig en tillfällig vinst. Jag har här i min hand ett arrendekontrakt, som denne man uppgjort med en annan dansk undersåte och deruti han för den ifrågakomna fastigheten betingat sig en arrendeafgift af 8,000 kronor om året. I en punkt af detta kontrakt har egaren, Bang, åtagit sig att uppbygga två tegelugnar efter dansk metod och tillika förbundit sig att, derest han icke inom bestämd tid uppfört ugnarne, låta 6,000 kronor om året afgå från den stadgade arrendesumman. Nu har han icke byggt några ugnar och således är arrendatorn fri från att betala mera än 2,000 kronor årligen i arrende, men äfven dessa äro på förhand qvitterade och till på köpet har arrendatorn förbehållit sig att få afverka 80,000 kubikfot skog. Är detta något rimligt förhållande? Det är allt temligen tydligt, att här föreligger något annat än att i ärlig mening bygga och bo i landet och förkofra sin egendom.

Nu har Herr Justitieministern lagt särskild tonvigt på, att Bang allenast fått Kongl. Maj:ts tillstånd att *lagfara* med egendomen, men icke erhållit någon rätt att den besitta. Likasom den föregående talaren kan jag icke förstå, att det finnes någon skilnad mellan dessa begrepp, ty då han erhållit rätt att lagfara med egendomen, måste

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

han kommit i åtnjutande af de rättigheter, som häraf följa enligt hvad våra lagar föreskrifva för oss sjelfva, svenska inbyggare. Samma ögonblick som han erhöll Kongl. Maj:ts tillåtelse att lagfara sin egendom, fick han naturligtvis också rätt att besitta densamma; ty den häradsrätt, som skulle bevilja lagfarten, kunde ju icke göra det på annan grund än gällande lag. Denna fråga har således Utskottet icke kunnat taga under ompröfvande. Men det kunde ju hända, att under den tid, som låg mellan lagfartsansökningars ingifvande till Kongl. Maj:t och dess beviljande, dessa Herrar öfverenskommo om köpets återgående, och följden blef, att svenska män, förnämligast inteckningshafvarne i detta hemman, ådrogos betydande förluster. Ty som man ser, så fick mannen i fråga lagfarten beviljad *fyra* dagar före det hans hemman genom exekutiv auktion såldes på landskansliet i Jönköping. Då han erhöll rätt att lagfara hemmanet, kom den man, som fått det förmånliga arrendekontraktet och företedde det vid auktionen samt fick detsamma infördt i protokollet. Nu kunde således den nye egaren icke blifva af med arrendatorn förr än vid nästa fardag, det vill säga till den nästa 14 Mars och ett år derefter, och under denna rymliga tid hade arrendatorn godt tillfälle att ytterligare sköfla skogen och förstöra fastigheten, till förlust för inteckningshafvarne.

Det är af dessa skäl som jag ansett mig böra biträda Utskottets förslag; och jag tror verkligen, att, om dylika frågor blifva allmänt beaktade, man kan förvänta mera noggranhet vid deras behandling.

Som jag redan i början af mitt anförande yttrade, frisäger jag mig alldeles från att i mitt handlingssätt i frågan hafva haft sådana bevekelsegrunder, som anfördes af Chefen för Justitiedepartementet, för hvilken person jag tvärtom hyser den största aktning. Jag har uteslutande hållit mig till saken.

Jag skall icke upptaga tiden längre. Emellertid anser jag Konstitutions-Utskottet haft goda skäl för sin anmärkning, på samma gång jag vill tillägga, att jag icke tror den här frågan vara den vigtigaste, som förekommit inom Utskottet, utan att långt vigtigare kunnat der upptagas till behandling, Men, som sagdt, det ifrågavarande beslutet härleder sig från andra sidan af bordet, och skall åtgärden klandras, så fordrar väl rättvisan att klandret delas litet på flera håll.

Herr Hedin: Herr Talman! Till en början får jag erinra, att jag för ett antal år sedan, år 1873, sökte i min ringa mån under Riksdagens pröfning bringa den enligt min tanke vigtiga frågan om utländings jordbesittningsrätt här i landet. Jag ber äfven få tillägga, att min då uttalade åsigt så litet har rubbats sedan dess, att jag är allvarligt betänkt på att med det snaraste ånyo söka göra denna fråga till föremål för Riksdagens behandling, under förhoppning att de kosmopolitiska åsigterna numera måtte vara mindre starkt representerade i Konungens råd än då.

Vidare anhåller jag, att icke *mot* men *med anledning af* Herr Chefens för Justitiedepartementet anförande få erinra om några saker

förhållanden; och slutligen skall jag anhålla att få säga min tanke om Konstitutions-Utskottets nu föreliggande betänkande.

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

Herr Chefen för Justitiedepartementet nämnde att det ursprungligen icke fans något förbud, åtminstone icke något uttryckligt sådant, för utländing att här i landet förvärfva och besitta fastighet. Härvid ber jag att få påminna derom, att med anledning af en utaf landshöfdingembetet i Jönköping till Kongl. Maj:t år 1828 ingifven skrifvelse angående en engelsk undersåtes inköp af fastighet der i länet, justitiekanslerens och Högsta Domstolens utlåtande infordrades, och att af det förra framgick, att utländing saknade rättighet att här i landet besitta fastighet samt att Högsta Domstolen yttrade att, ehuru väl något uttryckligt förbud icke funnes för en sådan rättighet, hinder derför dock följde af vissa i Högsta Domstolens utlåtande anförda lagrum.

Chefen för Justitiedepartementet har vidare erinrat om Riksdagens skrifvelse år 1873, uttryckande den inom landet då rådande oron öfver den stora omfattning, som utländingars inköp af fastighet här i landet hade tagit. Jag får tillägga, att denna oro redan år 1851 gaf sig luft i en af Rikets ständer då hos Kongl. Maj:t gjord framställning i ämnet.

Slutligen har Chefen för Justitiedepartementet såsom sin mening uttalat, att fördelarne af att här mottaga utländingar som inköpa fastigheter öfverväga olägenheterna. I detta afseende ber jag få anmärka, att flera gånger från Riksdagens sida giltiga skäl framburits för en motsatt åsigt. Och hvad beträffar de underrättelser om den lagstiftning i främmande länder, som på detta ämne hafva afseende, så tillåter jag mig att hemställa, huruvida icke möjligen ett yttrande af 1856—58 årens Riksdags Konstitutions-Utskott i likartadt fall möjligen ännu kan hafva sin tillämpning, att nemligen en närmare undersökning af den främmande lagstiftningen skulle komma att visa, att den frihet, som i främmande länder i detta hänseende är medgifven, ej torde vara så obegränsad som den, hvilken här i landet står främmande länders invånare till buds.

Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet framstälde vidare en fråga: kunna vi afvika från de grundsatser, som i detta afseende följas i andra länder? Jag för min del svarar härpå ett ovilkorligt ja. På den följande frågan: kunna vi stänga våra portar för utländingen, svarar jag: detta har ingen ifrågasatt, men hvad man begärt är att desssa portar icke må ställas helt och hållet på vid gafvel.

De inflyttande hafva, säger vidare Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet, småningom uppgått i de folk, inom hvilkas gränsor de bygga och bo. Det ligger dervid nära till hands för oss att tänka på ett landskap, som fordom var nordiskt, nemligen på det danska Slesvig, der det har visat sig, att de tyska inflyttande *icke* hafva uppgått bland landets danske egare. Jag förmodar, att det är lämpligt, Herr Talman, att erinra derom att något existerar, som kallas 5:te paragrafen i Prag-freden. Såsom bekant hafva underhandlingar blifvit förda, med hvilket allvar lemnar jag derhän, om verkställighet af denna i den treenige Gudens namn afslutade traktat. Dessa underhandlingar hafva visserligen icke i alla sina detaljer kommit till allmän-

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

hetens kunskap, men så mycket vet man, att från tysk sida fordran framstälts om vissa "garantier" för de tyskar, som lefva under danske Konungens spira — en traktatsbestämmelse, som skulle för alla tider grunda rättighet för Kabinettet i Berlin till inblandning i Danmarks inre angelägenheter. Äfven den omständigheten torde vara allmänt bekant, att Amerika, det stora och mäktiga folket, hyser mycken farhåga för den kinesiska invandringen, och då må det vara förlåtligt om vi hysa farhågor för en större invandring i vårt land, den må ske från söder eller från öster.

Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet nämnde också att 1874 års lagförslag föll, derföre att det var för litet prohibitivt. Jag ber att få ändra detta uttalande derhän att lagförslaget föll, emedan det icke alls var prohibitivt, emedan det icke gjorde något utöfver hvad som var stadgadt genom den bedröfliga Kungörelsen den 3 Oktober 1829; och under sådana förhållanden var det fullt rigtigt att Riksdagen icke ville åtaga sig medansvarighet för utöfningen af en makt, som Kongl. Maj:t år 1829 tog sig sjelf.

Jag anhåller nu att få öfvergå till Konstitutions-Utskottets föreliggande betänkande.

Konstitutions-Utskottet säger att en föredragande inför Kongl. Maj:t icke utan "synnerligen giltiga anledningar" bör tillstyrka en regeringsåtgärd i strid mot embetsverkens på meddelade upplysningar grundade uttalanden. Om jag borttager ordet: "synnerligen", så är denna sak så sjelfklar, att den endast synes vara till för att fylla något utrymme. Jag vill således vara med härom, om man stryker ordet: *synnerligen*, ty det är nog att departementschefen har *giltiga* skäl, och det mera subjektiva bedömandet, huruvida de må kallas "synnerligen" giltiga, kan gerna lemnas derhän. Om således jag anser, att utan giltiga skäl föredraganden icke bör lemna å sido de uttalanden, som kommit från underordnade myndigheter, hvad innebär då detta? Att föredraganden skall pröfva om dessa uttalanden äro giltiga eller icke, ty det är föredraganden som skall bära det juridiska och det moraliskt-politiska ansvaret för hvad han tillstyrker Kongl. Maj:t. Vilja vi deremot drifva det derhän, att departementscheferne skola göra sig till jaherrar för de underordnade myndigheterna, då kunna vi så gerna till lindring för statskassan indraga statsrådslönerna.

Det hände, såsom nog Herr Talmannen erinrar sig, att under förflutna året en ansvarig utgifvare af en tidning inom vårt land dömdes till 4 månaders fängelse. Enligt tryckfrihetslagen hade han nu obestridlig rätt att från fängelset redigera denna tidning. Jag ingår icke på frågan, huruvida det är lämpligt att låta en friheten beröfvad person utgifva en tidning; jag blott vill konstatera, att enligt grundlagens otvetydiga mening och anda hade han denna rätt, och att han således ej borde hindras att från fängelset skicka sina meddelanden till den tidning, för hvars innehåll från och med titeln till och med sista sidans sista annons han allena bär det juridiska ansvaret. Fängelsedirektören förvägrade honom dock att skicka sina artiklar till tidningen och Fångvårdsstyrelsen godkände detta förfarande från fängelsedirektörens sida. Med den oklara uppfattning, som här

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

i landet tidt och ofta gör sig gällande och detta icke endast hos allmänheten utan äfven hos administrativa myndigheter om hvad med grundlag i allmänhet förstås och särskildt hvad våra svenska grundlagar innehålla, kan det icke väcka synnerligt stor förvåning att många, om hvilkas omdöme jag hyst en bättre tanke, funnit, det Fångvårdsstyrelsen i detta fall handlat rätt. Men jag undrar just hvad Riksdagen skulle hafva sagt, om Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet vidmakthållit detta beslut, och sålunda kastat Tryckfrihetslagen under bordet. I detta fall förelåg ju ett af dessa yttranden från underordnade myndigheter, på hvilkas kraftiga skäl Konstitutions-Utskottet här fäst så mycket afseende, att det med dem vill tillintetgöra handlingsfriheten för Konungens rådgifvare, hvilka dock skola bära ansvaret för regeringens åtgärder.

Hvilket alternativ för tillämpning af den 107 § Regeringsformen är det väl som Konstitutions-Utskottet här åsyftat? Är det måhända det, att föredraganden icke med oveld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat?

Ingen har sagt något sådant och, hvad mera är, ingen verkligt tänkande menniska har ens tänkt något dylikt om nuvarande Chefen för Justitiedepartementet. Återstår således, att Chefen för Justitiedepartementet i det fall som föranledt Utskottets anmälan till Riksdagen icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, hvilket med andra ord vill säga att han härvidlag skulle hafva begått ett misstag, hvilket hittils, som bekant är, ansetts vara menskligt.

Hvilken kan nu hafva varit 1809 års lagstiftares mening, då de nedskrefvo de anförda orden i denna 107 §? Hafva de måhända åsyftat, att den borde tillämpas på grund af en enda felaktig rådgifvareåtgärd?

För min del får jag såsom min mening gifva tillkänna, att jag tror, att sådan kan en enstaka rådgifvareåtgärd verkligen någon gång vara, att tillämpandet af 107 § kan stå i full öfverenstämmelse med grundlagens anda och lagstiftarnes mening; det är då ett af dessa stora fall, till hvilka blixten måste sparas. Men eljest föreställer jag mig, att lagstiftarne tänkt sig att denna 107 § endast borde tillgripas, då flera rådgifvareåtgärder förekommit af sådan beskaffenhet att de synas röja en tydlig oförmåga hos rådgifvaren att bedöma hvad rikets sannskyldiga nytta fordrar.

Skulle lagstiftarne hafva tänkt sig, att hvarje litet misstag borde föranleda till anmälan inför Riksdagen efter 107 §, då skulle de hafva utgått från den förutsättningen, att man genom täta statsrådsombyten slutligen skulle träffa ofelbarheten sjelf. Att någon sådan mening icke föresväfvade 1809 års grundlagsstiftare, är så mycket säkrare, som de ju på nära håll sett att till och med en herrans smorde kunde delirera.

Och nu hemställer jag, Herr Talman, huruvida den nu af Konstitutions-Utskottet anmälda rådgifvareåtgärden verkligen är af den beskaffenhet, att den bort föranleda anmälan?

Reducerad till sitt enklaste praktiska uttryck lyder frågan på följande sätt: Om herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet hade ånyo afstyrkt den för tredje gången förnyade ansökningen från

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

den danske undersåten om rätt att lagfara den egendom han förvärfvat sig, och om Kongl. Maj:t ånyo afslagit denna ansökan, hade då i något afseende eller i någon mån kunnat undvikas några olägenheter, som blifvit en följd af att Kongl. Maj:ts tillstånd honom slutligen dertill beviljades?

Detta är frågan i hennes enkla skick, och på den frågan skall Konstitutions-Utskottet blifva mig svaret skyldigt. Enligt min öfvertygelse har Konstitutions-Utskottet här begått ett misstag, i det att Utskottet förblandat en olycksbringande lagstiftning med en i detta fall, åminstone för olägenheterna icke ansvarig lagtillämpning. Denna olycksbringande lagstiftning är den af mig nyss omnämnda, sorgligt bekanta Kongl. kungörelsen af den 3 Oktober 1829, hvarigenom Kongl. Maj:t, såsom jag redan haft äran erinra, tog sig sjelf makt att bestämma öfver utländsk undersåtes rätt att förvärfva och besitta fast egendom här i landet. Kongl. Maj:t föreskref nemligen genom författning att utländsk undersåte, derest han icke förvärfvat svensk medborgarrätt, icke skulle vara berättigad att förvärfva och besitta fast egendom här i landet och således icke heller å sådan erhålla uppbud och fasta, derest han icke dertill särskildt undfått konungens tillstånd. Då Kongl. Maj:t likväl icke, vare sig för den svenske säljaren eller den utländske köparen, stadgat något påbud för öfverträdelser härutinnan, har följden häraf blifvit, hvilket Kongl. Maj:t också i årtionden haft sig bekant, att man i all underdånighet gjort en konst i Kongl. Maj:ts nådiga påbud och att många utländske undersåtar utan att begära konungens lof förvärfvat och besitta fast egendom i riket. Skilnaden är ju ingen, om en utländing spolierar en egendom, som han förvärfvat och besitter utan Kongl. Maj:ts tillstånd, eller om han förstör en egendom, som han erhållit Kongl. Maj:ts tillstånd att besitta. En vägran af Kongl. Maj:t i det fall, hvarom här är fråga, skulle icke hafva medfört någon fördel och icke hafva afböjt någon af de timade olägenheterna.

Rikets sannskyldiga nytta har med den sak, som Konstitutions-Utskottet anmält för Riksdagen, ingenting att skaffa.

På dessa grunder hoppas jag att den rättvisa, som Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet antagit skola komma honom att vederfaras, också varder honom förunnad på det sätt, att Kammaren lägger Konstitutions-Utskottets betänkande till handlingarne.

Herr S. Johnson: I likhet med Herr Danielsson får jag börja med att säga, att det icke i den ringaste mån varit utaf någon afvoghet emot Herr Chefen för Justitiedepartementet, som jag i egenskap af ledamot i Konstitutions-Utskottet bidragit till dess beslut, utan att jag gjort det endast för sjelfva sakens skull, och jag tror mig äfven kunna svara för att förhållandet med mina öfriga kamrater inom Utskottet varit detsamma.

Det har redan af en talare framhållits, hvilken skada förorsakats deraf, att Bang genom lösöreköpsafhandlingen afyttrat gårdens alla kreatur och jordbruksinventarier. Fäster jag mig härefter vid Herr justitieministerns yttrande, att det måste hafva varit till fördel för

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

landet, att en så stor summa, som den för köpet af egendomen betingade, hit inkommit, så har redan en talare påpekat, hurusom denna köpesumma aldrig inkommit i landet, men Bang det oaktadt vetat ställa så till att han blifvit egare af såväl egendomen som de å densamma befintliga lösören. Härjemte får jag erinra att, huru högt man än må sätta köpeskillingen, denna dock icke ensam utgjorde vederlaget för egendomen, utan att deruti ingick äfven annan uti Danmark befintlig egendom, som skulle gå i byte. Då emellertid den svenske säljaren skulle taga sistnämnda egendom i besittning, befans den öfverintecknad och försåld på utmätningsauktion, i följd hvaraf något besittningstagande icke kunde komma i fråga.

Allt detta bevisar ju tydligt, att Bangs afsigt endast varit att förfara bedrägligt, hvilket Konungens befallningshafvande äfven i temligen oförtäckta ordalag uttalat. Detta var också allmänna åsigten inom orten och torde väl äfven vara den, som hyses af de flesta ibland oss.

Jag skall nu be att få med några ord besvara Herr Hedins fråga, hvad det skulle hafva medfört för gagn, om lagfartsrätten till egendomen icke nu blifvit Bang beviljad. Jo, det skulle medfört den fördelen för den nye egaren, att han kommit i tillfälle att nu genast besitta egendomen. Detta kan han, i följd af det arrendekontrakt, som Herr Danielsson omnämnde, icke få förrän ett år härefter. Deremot måste han undvara arrendet för det löpande året och derjemte svara för egendomens utskylder och onera, äfvensom betala räntan på köpeskillingen. Äfven detta tycks vara ett talande skäl för att regeringen i denna sak gått orätt till väga.

Jag skall emellertid icke längre upptaga Kammarens tid och ej heller göra något yrkande, utan öfverlemnar till Kammaren sakens afgörande.

Friherre Nordenfalk: Betydelsen af bestämmelsen, att Konstitutions-Utskottet skall granska statsrådsprotokollen och deröfver till Riksdagen afgifva yttrande, tyckes, ehuru ett mera än sjutioårigt grundlagsstadgande, dock ännu icke hafva så vuxit in i det allmänna medvetandet, att man icke derom fortfarande hyser högst olika meningar. Då nemligen Konstitutions-Utskottet framkommit med ett dechargebetänkande, deri ingen anmärkning blifvit upptagen, har Utskottet ofta fått uppbära klander öfver, att, ehuru bland de många regeringsåtgärder, som varit föremål för granskning, och deraf vanligen åtminstone ett eller annat förut ådragit sig uppmärksamhet, äfven detta synes blifvit af Utskottet förbigånget; då återigen Konstitutions-Utskottet, äfven i de mest hofsamma ordalag framkommer med en eller annan anmärkning, kan man vara nästan viss på, att det blifver Utskottet som sättes på de anklagades bänk: man kan icke finna nog fel med dess betänkandes form, Utskottets så kallade "pricknings-begär" eller dess framställning i öfrigt. Visserligen tror jag, att det kan vara Riksdagen temligen likgiltigt, om Utskottet härför får uppbära mer eller mindre klander, och jag skulle icke ensamt till försvar för Utskottet och dess befogenhet att till Riksdagen hänskjuta

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

vissa frågor upptagit Kammarens tid, men jag anser det deremot vara af vigt, att söka förebygga den missuppfattning, som hos några dervid tyckes gjort sig gällande.

Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet framhöll i början af sitt anförande det principielt gagneliga vid utländings berättigande att besitta svensk fastighet och visade fördelarne af en sådan rätt. Det allra mesta af hvad han dervidlag yttrade vill jag underskrifva, men jag tror icke, att man bör eller ur Konstitutions-Utskottets nu föreliggande betänkande kan draga den slutsatsen, att Utskottet ansett, att en återgång i detta fall vore lämplig. *Derom har icke inom Utskottet varit fråga.*

Herr Justitieministerns vidare yttrande, "att Hoegh syntes vara redskapet för den vrede, som skulle utgjutas öfver honom", berodde också på en missuppfattning. Så har icke varit och icke heller kunnat vara förhållandet, Utskottet har haft den ifrågavarande *saken* att pröfva och har dervid ingalunda haft någon personlig biafsigt.

Vidare begär jag få nämna, att det förvånar mig, att Herr justitieministern, sedan han först gjort Utskottet den rättvisan, att det icke färglagt sin i ämnet gjorda framställning, sedermera velat påbörda Utskottet att hafva afgifvit en skef framställning af förhållandet. Till något sådant har dock Utskottet, jag vågar påstå det, icke gjort sig skyldigt, ty, likasom den föregående talaren, kan jag icke finna någon skilnad emellan att låta Bang "utan hinder af hans egenskap att vara utländing få lagfara egendomen" och att få besitta densamma — för rigtigheten af hvilken uppfattning jag finner ett stöd just i Herr justitieministerns eget senare yttrande, att, om Bang ej fick besitta egendomen, han icke heller kunde få lagfart derå.

Man har vidare påstått att Utskottet gifvit ett erkännande åt byråkratiens makt och myndighet genom sitt yttrande, att Kongl. Maj:t icke syntes utan synnerligen giltiga skäl hafva bort i nämnda fråga frångå länstyrelsens på noggrann utredning stödda, förnyade hemställan. För att rätt kunna förstås bör likväl detta Utskottets yttrande läsas i sammanhang med hvad Utskottet i öfrigt säger; och detta sammanhang visar, att länsstyrelsens utredning af frågan *två gånger* föranledt Kongl. Maj:t att afslå den gjorda framställningen om besittningsrätt till egendomen, och att då länsstyrelsen *för tredje gången* afgaf sitt Utlåtande i frågan, den angaf ytterligare skäl för sin afstyrkande hemställan och, såsom redan förut blifvit nämndt, dervid affattade sitt utlåtande i en ganska bestämd form.

Jag vågar äfven bestrida rigtigheten af det här gjorda påståendet, att man icke skulle kunna uppvisa, att några olägenheter af den klandrade regeringsåtgärden uppstått: Den näst föregående talaren har visat, att så varit fallet.

Jag vill fästa Kammarens uppmärksamhet derpå, att det är *en* sak, att Utskottet med den skyldighet, som åligger detsamma, till Riksdagen hänskjuter en fråga, och *en annan* hvad Riksdagen från mera allmän synpunkt kan finna skäl dervid besluta. Och önskar jag i sammanhang härmed förklara, att jag anser denna fråga, helst såsom varande ett enstaka fall, ej hafva den principiella betydelse eller vara

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

så omfattande, att Kammaren i anledning deraf kan vara nödsakad besluta en skrifvelse till Kongl. Maj:t af beskaffenhet 107 § Regeringsformen omförmäler; jag har derföre för min del icke någonting emot att instämma med Stats-Utskottets vice ordförande i hans begäran, att denna punkt måtte läggas till handlingarne. Jag gör det desto hellre, sedan man åt Utskottets yttrande velat gifva en färg, som icke varit åsyftad och tror att Kammaren på så vis har ett lämpligt tillfälle visa, att den ärade Chefen för Justitiedepartementet om än ej alldeles ofelbar dock är i besittning af Kammarens höga aktning.

Herr Liss Olof Larsson: Jag har egentligen begärt ordet för att fästa Kammarens uppmärksamhet på ett uttalande af Konstitutions-Utskottet, som icke af någon annan än Herr justitieministern blifvit påpekadt, hvarför jag ber att ytterligare få betona detsamma. Dessförinnan vill jag dock yttra några ord i öfrigt om det föreliggande betänkandet.

Då jag genomläste detta Konstitutions-Utskottets betänkande var min första tanke den, att, om man icke har någon större synd att lägga regeringen till last, man borde kunna skänka henne sin förlåtelse. Jag tyckte mig också finna, att, af hvad som i betänkandet omförmäles, den fråga, som särskildt ansetts påkalla tillämpning af 107 § Regeringsformen, icke är den vigtigaste, utan att de andra der omnämnda frågorna äro af mycket större vigt. Af Utskottets motivering ser man visserligen allt för väl, att den, som sålt den ifrågavarande egendomen, gjort en dålig affär, och huru många äro icke de, som göra dåliga affärer, men att ställa justitieministern till ansvar derför, synes mig vara något hårdt och sådant desto hellre, som det ju visat sig, att de olycksaliga förhållandena med denna egendom inträffade, redan innan regeringen vidtagit den af Konstitutions-Utskottet nu klandrade åtgärden. Men om jag också icke vill bestrida, att beslutet om en anmälan af densamma skall vara fullt grundlagsenligt, — ty derom vill jag icke tvista med Konstitutions-Utskottet, eftersom Utskottet väl i första rummet bör kunna tolka grundlagen — om jag således måste antaga, att Utskottets ifrågavarande förfarande är fullt grundlagsenligt, anser jag likväl att den regeringshandling, som denna andra punkt i memorialet afser, icke är af större vigt än dem som i öfrigt der omförmälas, och att densamma följaktligen lika väl som dessa senare, endast såsom ett omförmälande bort komma till Riksdagen.

Hvad jag nu särskildt vill fästa uppmärksamheten på, är Konstitutions-Utskottets uttalande derom, att Kongl. Maj:t skall följa embetsmyndigheternas utlåtanden. För min del håller jag tvärtom Kongl. Maj:ts regering räkning för att den vågar fatta sina beslut sjelfständigt gent tvärtemot embetsverkens uttalanden.

Det händer så ofta i vårt land, att frågor afgöras på sådant sätt, att man nästan kunde vara frestad sätta i fråga, om det är Kongl. Maj:t eller de förberedande myndigheterna, som regera. Nu klandrar man en Konungens rådgifvare, derför att han vågat tillstyrka en regeringsåtgärd tvärtemot en embetsmyndighets uttalande. Jag kan

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

icke vara med om ett sådant klander, ty i och med detsamma skulle jag också nödgas uttala ett ogillande af den regeringsåtgärd, hvarigenom Kongl. Maj:t., tvärtemot Konungens Befallningshafvandes tillstyrkande, beslöt att indraga militärkommenderingen i Sundsvall.

Der var det den underordnade myndigheten eller länsstyrelsen, som på det kraftigaste yrkade, att en större militärstyrka skulle förläggas i Sundsvall, men det oaktadt egde Kongl. Maj:t mod nog att motsätta sig denna myndighets uttalande och jag tror icke, att man har skäl att klandra regeringen derför. Men skulle Kongl. Maj:t, såsom Utskottet säger, följa embetsmyndigheternas uttalanden, skulle också denna regeringsåtgärd vara klandervärd, många andra att förtiga.

Om jag ock, i likhet med Utskottet, skulle anse den regeringsåtgärd, som nu är i fråga, något besynnerlig, föreställer jag mig likväl, att 107 § regeringsformen är ett allt för våldsamt vapen att använda. Det heter nemligen i denna paragraf: "Skulle Konstitutions-Utskottet anmärka, att Statsrådets ledamöter samfäldt eller en eller flere af dem, uti deras rådslag om allmänna mått och steg, icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oväld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat" etc. Om sålunda denna paragraf tillämpades, skulle man derigenom antyda, att ifrågavarande Konungens rådgifvare icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta eller att han icke med oväld och nit skött sitt embete. Åtminstone skulle jag, derest jag haft plats i Konstitutions-Utskottet, äfven om jag funnit ifrågavarande regeringsåtgärd klandervärd, dock hafva tvekat att uttala en sådan beskyllning mot denne Konungens rådgifvare. Man måste härvid taga i betraktande att han är en gammal embetsman, som grånat i statens tjenst och på hvars redbarhet icke någon fläck förut finnes.

Jag vill således för min del instämma med dem, som yrka att betänkandet måtte läggas till handlingarna.

Grefve Sparre: Den omständighet, att icke mindre än tre af Konstitutions-Utskottets ledamöter har förklarat, att de icke kunna inse skilnaden mellan rättighet att få lagfart och att besitta jord, har föranledt mig att begära ordet, men jag ber då att till häfvande af denna missuppfattning få upplysa, att med lagfart menas alldeles icke detsamma, som den ärade representanten från Tjust yttrade, eller rättighet att taga jorden i besittning. Och allra minst kan man, såsom representanten ifrån Kalmar län, af justitieministerns yttrande, att, om mannen i fråga icke fått besitta fastigheten, så skulle han heller icke fått lagfart, draga den slutsats, att om han fått rätt till lagfart, så skulle derigenom honom tillåtits att besitta egendomen. Det mera innefattar det mindre; och äfven om rättigheten att besitta innefattar rättighet till lagfart, så innefattar derföre icke lagfart detsamma som besittningsrätt. Med lagfart afses icke något annat än hvad på juridiskt språk kallas att erhålla sakrätt å en egendom, d. v. s. att från det ögonblick jag erhållit lagfart å min egendom kan icke en af dess förra egare gjord upplåtelse deraf till

annan person blifva bindande, ej heller kan någon annan taga inteckning i egendomen utan mitt medgifvande. Detta är den sakrätt, som lagfart medför; men ingalunda följer af lagfart en ovilkorlig rätt att besitta egendomen, ty besittningsrätten han frånvinnas mig på flere sätt, hvadan också, såsom vi veta, lagen uttryckligen föreskrifver, att utan hinder af skedd lagfart påstående om bättre rätt till samma egendom må kunna väckas.

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

Om således Kongl. Maj:t i detta fall medgifvit sökanden rätt att få lagfart, så kunde Kongl. Maj:t ganska väl derifrån skilja rätt att besitta egendomen. Och jag ber Herrarne också bemärka, att, då sökanden, på sätt af Konstitutions-Utskottets betänkande inhemtas, sista gången inkom med sin ansökning, så afsåg den blott att i vederbörlig ordning erhålla lagfart, så vidt icke sökandens egenskap af dansk undersåte derför lade hinder i vägen. Alldeles oberoende af lagfart är derföre Kongl. Maj:ts tillstånd för utländing att besitta fast egendom; och jag har ansett det vara af vigt att framhålla denna skilnad, då den icke synes hafva blifvit till fullo uppmärksammad af de Herrar, som deltagit i Utskottets beslut.

Om jag nu skulle yttra mig om hvilken nytta det af Kongl. Maj:t i förevarande fall lemnade tillstånd medfört, så får jag upplysa, att, om detta tillstånd icke lemnats, så hade egendomen, svårligen kunnat såsom sedermera skett, försäljas på exekutiv auktion. Jag kan nemligen icke föreställa mig, att någon vågat bjuda något för egendomen, då han icke hade någon utsigt att å densamma vinna lagfart. För att erhålla lagfart måste nemligen företrädarens laga fång till jorden vara styrkt. Vid sådant förhållande kunde ingen våga köpa den nu ifrågavarande egendomen.

Den tillåtelse, som Kongl. Maj:t lemnade, har haft den ganska väsentliga nytta, att egendomen gått från utländsk öfver i svensk mans hand. Det är sant, att, på sätt upplyst är, ett arrendekontrakt på egendomen fördröjt besittningstagandet. Men detta räcker icke längre än till nästa fardag; och då är olyckan öfver och egendomen återkommen i svensk mans ego, just till följd deraf att tillstånd till lagfart lemnats. Om deremot lagfart icke medgifvits, så skulle efter min öfvertygelse det blifva omöjligt att sedermera få någon köpare till denna egendom, å hvars fång man icke kunde hoppas att erhålla lagfart.

Jag har händelsevis äfven jag någorlunda reda på denna sak. Den nye köparen har nemligen besökt mig för att rådföra sig angående denna fråga, och jag upplyste honom då om hvad rätt och lag är i detta afseende. Men jag aktade mig dock noga för att med anledning af det lidande, som han ansåg hafva öfvergått sig, — och hvilket en talare här rigtigt anmärkt hafva berott af honom sjelf, då han ju kunnat låta bli att inropa egendomen på den exekutiva auktionen, — jag aktade mig, säger jag, att, för att åstadkomma en lisa för detta hans lidande tillstyrka något sådant, som tillämpning af 107 § Regeringsformen.

Jag ber också att få säga några ord med anledning af den hufvudsakliga motivering, som Utskottet användt för sin framställning

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

af den anmärkning, hvarom här är fråga. Utskottet har nemligen fästat synnerlig vigt vid den omständigheten, att den underordnade myndigheten, som här varit Konungens Befallningshafvande, afstyrkt ansökningen, och en talare på kalmarbänken framhöll här nyss, att detta sista gången skett till och med i en stark form. Ehuru det visserligen kunde kännas smickrande för min egenkärlek, eftersom jag har den äran att vara en af dessa underordnade myndigheter, om i en dylik fråga mitt afstyrkande eller tillstyrkande skulle anses så absolut bindande, att Konungens rådgifvare icke skulle våga frångå detsamma, får jag dock tillstå, att jag aldrig inbillat mig, att en sådan kraft låge i de underdåniga utlåtanden angående utländings rätt att besitta fast egendom här i riket, som jag ofta varit skyldig att afgifva.

Och då man vidare talat om den skada, som genom utländske mäns inflyttning skulle hafva tillskyndats vårt land, så får jag säga, att hvad det län angår, som jag tillhör, så har jag derifrån ingen sådan erfarenhet. Tvärtom äro de utländingar, som förvärfvat sig fastighet och bosatt sig inom Elfsborgs län och bland dessa isynnerhet en inom Kinds härad boende dansk, otvifvelaktigt redbara, dugliga och skickliga jordbrukare, som med sitt goda föredöme i detta afseende i väsentlig mån gagnat jordbruket inom länet. Och jag skulle derföre icke vilja att vi blefve så exklusiva, att den ovedersägligen stora skicklighet, sparsamhet och omtanka, som våra södra grannar ådagalägga vid skötandet af sitt jordbruk, icke vidare skulle få komma oss till godo i form af det goda föredöme de lemna.

Hvad slutligen angår det påstående, som en talare gjorde derom, att, så snart Konstitutions-Utskottet framkommer med en anmärkning emot någon statsrådsledamot, sätter man genast Utskottet på de anklagades bänk, så ber jag att få erinra, att det är just Utskottet som här satt regeringens medlemmar på de anklagades bänk. Och det synes mig, att mycken varsamhet i detta afseende bort iakttagas. Det är nemligen för stora fall som blixten måste sparas. Om man fortfarande fäster uppmärksamhet vid sådana saker som dessa, i all synnerhet om det beror på någon bearbetning från individen sjelf, så får jag säga, att § 107 Regeringsformen kommer att blifva ytterst skadlig och slutligen af allmänna opinionen föraktas.

Jag tror således, att det allra klokaste och försigtigaste är, att Kammaren utan vidare lägger betänkandet till handlingarne. Och då jag hört, att Utskottets ledamöter sjelfve ingått på den meningen, men jag deremot icke hört något annat yrkande framställas, så instämmer jag uti ofvan antydda yrkande.

Herr J. Rundbäck: Som Herrarne behagade finna, har jag icke med min röst bidragit till det slut, hvartill Utskottet kommit, utan deremot afgifvit min reservation. Jag har gjort detta, derför att denna fråga synts mig vara af jemförelsevis så liten vigt och betydelse, att derpå icke bort grundas den anmärkning, som nu utgör föremål för Kammarens ompröfning. Jag har dessutom, vid lösningen af statsrådsprotokollen funnit, att regeringen under sistlidet år, med sparsamhet och försigtighet meddelat åt utländingar sökt rättighet att

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

få vistas inom riket, ity att regeringen af 73 inkomna dylika ansökningar, afslagit 29 sådana. Jag delar fullkomligt den åsigt, som af åtskillige talare här blifvit uttalad, den nemligen att man borde söka att taga reda på och vid vårt land fästa utländska män i besittning af lärdom och skicklighet i konst och industri; men jag vet tillika att de, som sökt tillstånd att få i riket vistas, nästan uteslutande utgjorts af handelsmän, men alldeles icke af näringsidkare, landtbrukare eller arbetare i ordets egentliga bemärkelse. Sålunda har det ock ganska naturliga inträffat, att, under det vårt land genom utflyttningen förlorar den ena stora arbetareskaran efter den andra, vi i ersättning vanligen få endast sådana, som af blott vinningslusta söka sin utkomst i vårt land. Detta har regeringen insett, särskildt beträffande den stora mängd af judar från Polen, som sökt att här innästla sig. För detta regeringens förutseende kan jag för min del icke annat än uttrycka mitt erkännande, ty vi äro redan af dessa kringstrykande schackrare tillräckligt hemsökta — och jag skulle önska, att dylika åsigter hos regeringen fortfarande gjorde sig gällande.

Men, på samma gång jag säger detta, vill jag dock uttala den öfvertygelsen, att föreliggande fråga i ett afseende är af den vigt, att den bort komma till Riksdagens kännedom, enär den berörer en ovilkorligen ganska vigtig omständighet, nemligen ingenting mera och ingenting mindre än den, huruvida 1829 års förordning verkligen har någon betydelse eller icke, eller med andra ord, om man oafbrutet skall öfverträda nämnda förordning, eller om densamma för framtiden skall tillämpas. Om förordningen har gällande kraft, så föreställer jag mig, att denne Bangs köpeaftal vore att hänföra under det fall, som omförmäles i 5 kap. 7 § jordabalken, der det heter: "Ej må någon sluta köp eller skifte med öfvermage, jungfru eller vanvettig om deras jord. Sker det; vare ogildt och lagfart derå förbjuden". Nu har man dock hört från statsrådsbänken uttalas, att han väl egt afsluta detta köp, men deremot icke hade rättighet att sälja egendomen och icke heller lagfara med densamma utan Kongl. Maj:ts tillstånd. Härvid är dock att noga bemärka att han, oberoende af att han icke erhållit ett sådant tillstånd, samtidigt egde rättighet att ingå arrendeaftal angående egendomen samt medgifva afverkningsrätt å der växande skog till den utsträckning, att fara verkligen uppstod för egendomens bestånd och förmåga att utgöra å densamma hvilande onera. När då vederbörande skulle taga ut sin rätt, så var det gifvet att hvad man befarat skulle inträffa eller att egendomen måste gå i mät. Men sedan man kommit till detta predikament, så voro icke dermed alla svårigheterna undanröjda, ty det befans då, att Bang icke var rätter köpare, och att lagfart å hans köp icke kunde erhållas. Den slutsats, man häraf kan draga är den, att Bang handlat bäst uti att aldrig hafva hos Kongl. Maj:t sökt tillstånd att besitta och lagfara ifrågavarande egendom. Ty ingen hade kunnat taga den från honom, och ingen hade kunnat köpa den, då den icke kunde lagfaras. Är en sådan lagstiftning rigtig? Ur denna synpunkt är det, som jag anser föreliggande fråga vigtig och tager mig friheten anhålla att få dervid fästa Kammarens uppmärksamhet. Den frågan är det också, som synes hafva föresväf-

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

vat Utskottet, men icke de skäl, som af Herr justitieministern omförmäldes, ty jag kan verkligen påstå, att jag icke ens hört en tanke i den rigtningen uttalas inom Utskottet. Jag upprepar emellertid, att antingen måste ifrågavarande förordning af år 1829 undanrödjas, eller också till densamma fogas nya och tidsenliga bestämmelser. Eljest kan utländingen med den allra bästa rätt göra hvad han behagar med den egendom, han här i landet förvärfvar; ty det gifves ingen möjlighet att taga egendomen från honom, och detta är en olägenhet, som måste så fort som möjligt afhjelpas.

Jag har ingenting vidare att i denna fråga andraga, utan yrkar äfven för min del, att betänkandet *lägges till handlingarna.* Men likväl under uttalande af den lifliga önskan, att Regeringen ville taga frågan om utländings rättighet att här i riket besitta fast egendom under noggrann ompröfning.

Herr Danielsson: Det är med anledning af Herr Hedins, till Utskottet stälda fråga hvad följden skulle blifvit, om mannen i fråga icke fått rättighet att lagfara sitt fång, och hvilken skada som genom meddelandet af denna rättighet uppkommit, som jag ännu en gång tager till ordet.

Jag har den uppfattningen, att, om Herr Bang icke fått tillstånd att lagfara sitt köp, så hade egendomen förr än nu kan ske fallit i svensk mans hand. Men genom meddelandet af detta tillstånd fick det upprättade arrendekontraktet laga helgd och derigenom blef det möjligt att egendomens sköflande utan anmärkning kunde fortgå i ännu två år. Detta är följden af regeringens efterlåtenhet och häraf kan man lätt draga konseqvenserna af ett motsatt förfarande.

Hvad nu skadan af det meddelade tillståndet beträffar, ligger den deruti, att den, som haft det nöjet att i sista hand köpa egendomen, får väl betala köpeskilling, skatter och onera, men det oaktadt icke taga densamma i besittning icke ens som arrendator. Der är skadan.

Jag tror således, att Utskottet på goda skäl framkommit med denna anmärkning. Men icke förty beror det nu på Kammaren, på Riksdagen i dess helhet att bestämma, huruvida anmärkningen är af den beskaffenhet, att den bör föranleda till någon åtgärd. Det är naturligtvis en annan sak och deri vill jag icke med ifver inblanda mig, utan nu må Riksdagen döma. Har Riksdagen en annan åsigt och finner, att det anmärkta förhållandet icke är en så vigtig handling, att den af Utskottet tillstyrkta åtgärden bör vidtagas, är det väl icke farligare med denna anmärkning af Konstitutions-Utskottet än med så många andra Utskotts-anmärkningar. Utskottet har gjort anmärkningen till den kraft och verkan den kan hafva och nu beror det på Riksdagen, om den skall läggas till handlingarna eller ej.

Jag är för öfrigt ense med en af de talare, som här uppträdt, derom att 106 och 107 §§ Regeringsformen äro för tunga vapen, och jag anser, att, om de vore skrifna mera i öfverensstämmelse med nutidens anda, skulle man icke sätta en fråga sådan som denna på sin spets. Ty onekligen äro berörda stadganden enligt min öfvertygelse icke mera lämpliga för våra förhållanden.

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

Herr Grefve Sparre antydde, att om det nämnda tillståndet icke medgifvits, skulle hemmanet icke kunna försäljas på exekutiv auktion. Jag tror icke, att det finnes fullt skäl för hans åsigt, ty nog hade hemmanet kunnat säljas ändå. Man vet nemligen, att intecknings-innehafvare kunna vända sig till den egare, som sist fick lagfart, och hvem detta är, är icke svårt att få bevis på, ty det kan man få från häradsrätten, och sedan på detta sätt blifvit styrkt hvem som är egare, är det tydligt att auktionen väl skulle kunna gå för sig. Jag vill ock säga, att jag icke hemtat mina skäl från några enskilda fall, beträffande vissa olyckliga individer, utan från sakens beskaffenhet, sådan den framgår i de handlingar, som för Utskottet varit tillgängliga.

Då vid granskningen af Utskottets motiv blifvit klandradt, att Utskottet skulle framhållit den generella åsigten, att underordnade myndigheters utlåtanden skulle hafva en så stor betydelse, att Kongl. Maj:t borde rätta sig derefter, får jag säga, att Utskottets motiv endast syftat på föreliggande fråga, och i sådant afseende tror jag, att Utskottet haft mer än vanligt goda skäl för sin åsigt, ty ansökningen hade tvenne gånger blifvit afslagen på grund af Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes utlåtanden, och då den tredje gången förnyades hos Kongl. Maj:t, framhöll Kongl. Maj:ts Befallningshafvande ytterligare de öfvervägande skälen för afslag, men oaktadt frågan blifvit pröfvad så många gånger, tillstyrktes den då af vederbörande föredragande. Det är endast så Utskottets motivering bör tydas, att, när en fråga så ofta blifvit afslagen, och Kongl. Maj:ts Befallningshafvande fasthåller dervid, Kongl. Maj:t då icke bör, utan att fullt giltiga skäl förefinnas, gifva sitt bifall dertill. Det är på detta sätt Utskottets motiv böra förstås. Det är gifvet, att Kongl. Maj:t har sin pröfningsrätt och sin handlingsfrihet orubbade, men det vill dock synas, som skulle i fall sådana som det förevarande man böra något mera fästa sig vid hvad underordnade myndigheter säga, än som nu skett. Jag öfverlemnar emellertid saken till Riksdagens bedömande och skall för närvarande endast göra det yrkande, att Utskottets beslut måtte läggas till handlingarna. Jag tror nemligen att frågan redan blifvit så beaktad, att med de fosterländska tänkesätt, som böra besjäla regeringen, det kan antagas, att hvad man här velat bringa till allmänhetens kännedom, ändock skall vinna det afseende, som är nödigt.

Herr Borg: På samma gång det var glädjande att från statsrådsbänken höra de frisinnade åsigter, som af regeringen hysas vid behandlingen af främmande makters undersåtar, måste det vara desto mera smärtsamt att förnimma, att ifrågavarande föredragande funnit Konstitutions-Utskottets uttalande i förevarande fall vara reaktionärt och ett erkännande af byråkratisk makt och ofelbarhet, hvilken åsigt äfven af andra talare blifvit framstäld och lagd Utskottet till last. Det synes mig väl hårdt att tillvita Konstitutions-Utskottets ledamöter reaktionära tänkesätt, derför att Utskottet i ett specielt fall säger, att regeringen och särskildt föredraganden af ärendet icke tagit hänsyn till underordnade myndigheters ovanligt väl och ovanligt starkt motiverade utlåtanden, och smärtsamt är det att förnimma en sådan upp-

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

fattning från den ärade justitieministerns sida, som att Bang skulle blifvit ett redskap för den vrede, som ville utgjuta sig öfver honom, ministern. För egen del vågar jag försäkra, och jag tror mig kunna det äfven å de öfrige ledamöternes inom Konstitutions-Utskottets vägnar, att icke en enda medlem af Utskottet hyste den minsta fiendtlighet eller ovilja mot justitieministern, hvilkens stränga rättrådighet och djupa insigter äro stälda öfver allt tvifvel. — Detta i förbigående. Hvad sjelfva saken angår, är det ganska märkvärdigt, att samma sak kan ses från så olika synpunkter från ministerbänken och af ombuden. Å det förra hållet synes det icke hafva varit något särdeles anmärknings- eller ogillansvärdt, att Bang, enligt hvad af handlingarne upplyses, företagit sig att afyttra en med egendomen förenad men kronan tillhörig utjord. Jag frågar, om icke en sådan bragd af en inländsk man, men ännu mera af en utländing, som ännu icke fått tillstånd att besitta fast egendom, är af beskaffenhet att den borde vara upprörande såväl för regeringen som representationen, äfven om det jordstycke, som sålunda afyttrats, icke varit så stort. Detta faktum har emellertid under diskussionen icke ens blifvit omnämndt eller åtminstone ej med det eftertryck det förtjenat. Jag tycker vidare, att det är märkvärdigt, att denne Bang, som jag icke närmare känner och om hvilken jag sålunda är skyldig att tro det bästa, men som emellertid, enligt hvad handlingarne utvisa, företagit sig att afyttra kronan tillhörig jord, och om hvilken Konungens egne befallningshafvande yttrat, att han "vidtagit transaktioner rörande egendomen blott för att dymedelst freda sig från kraf och hvilka transaktioner hafva till mål icke förvärfvande af svensk egendom för stadig besittning, utan den vinst, som genom återförsäljning deraf kunnat beredas", att, säger jag, en sådan man kan anses vidare värd det försvar, som kommit honom här till del från Herr justitieministern, hvilken nämnde Bangs ifrågavarande förfarande såsom endast obetänksamt och hufvudlöst. Och ännu mera anmärkningsvärdt är, att han från ministerbänken i Första Kammaren blifvit kallad aktningsvärd. Jag kan naturligtvis icke tro, att det aktningsvärda skulle ligga deri, att denne man afyttrat kronans tillhörighet, plundrat skogen och sökt genom tvetydiga transaktioner skydda sig från borgenärers kraf; men nog synes mig i alla händelser skäl icke hafva saknats för Utskottet att framhålla dessa märkvärdigheter. Naturligtvis kan en föredragande blifva missledd och naturligtvis har han rättighet och skyldighet att efter utredning af en fråga bilda sig en egen uppfattning i densamma, äfven om denna synes många origtig; han får för denna uppfattning stå sitt kast. Men med samma skäl må det ock tillåtas ett Utskott att, när det bildat sig en sjelfständig åsigt, också ärligt och öppet uttala densamma.

Jag återkommer nu till det här fälda yttrandet, att Konstitutions-Utskottet skulle åsyftat med sin motivering i denna punkt, att regeringen icke skulle få röra sig utanför de underordnade myndigheternas utlåtanden. Det är ju tydligt, att regeringen efter en noggrann pröfning af dessa utlåtanden har både rättighet och skyldighet att fatta ett sjelfständigt beslut; och det är ju uppenbart, att icke Konstitutions-

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

Utskottet eller någon förnuftig menniska kan vilja under dessa förhållanden tillintetgöra Kongl. Maj:ts handlingsfrihet.

Det är vidare anmärkt mot detta anmälande af en enstaka regeringshandling enligt 107 § Regeringsformen, att ett användande af denna utväg i ett så ringa fall är ett användande af ett alltför hårdt vapen. Ja, det är ganska ledsamt, att Konstitutions-Utskottet skall i fall sådana som det förevarande nödgas taga sin tillflykt till så hårda vapen som 106 och 107 §§ Regeringsformen; men anklagom icke derför Konstitutions-Utskottet utan grundlagen, som icke lemnar Utskottet något tillfälle att yttra sig om en regeringshandling, om det icke vill tillgripa dessa vapen, och derigenom mot sin vilja tvingas att göra af en liten sak en stor. En sådan anmälan träffar nemligen ganska hårdt en minister eller en ministèr, som man dock icke vill åt. Detta är nu ganska sorgligt; men hvad skall Konstitutions-Utskottet göra? Skall det låta alla anmärkningar förfalla och förtiga dem, eller ock anmäla dem enligt 106 eller 107 §§ Regeringsformen? Ja, så fordrar man åtminstone från flere håll. Jag må visserligen säga, att det låg en sanning i hvad Herr Liss Olof Larsson nämnde, att man borde med stor tveksamhet använda dessa vapen. Vi hafva också inom Utskottet varit mycket tveksamma i detta hänseende. Jag vet icke, om den ärade vice ordföranden i Utskottet omnämnde ett förhållande, som jag emellertid nu hoppas kunna utan att komma i strid med grundlagen omförmäla, eller att vi alla inom Utskottet önskade, att denna anmärkning icke skulle framkomma i denna form, utan blott omnämnas. Detta bör åtminstone visa, att anmärkningens framställande icke varit någon anläggning vare sig mot ministèren eller föredraganden och ännu mindre kan sägas innebära någon slags vrede eller ovilja mot den senare.

För min del har jag nu för ögonblicket icke annat att tillägga, än ett förklarande, att jag icke har något mot att betänkandet lägges till handlingarne.

Herr Berg: Jag skall icke ingå i något yttrande om lämpligheten eller olämpligheten deraf att utländingar besitta fast egendom i Sverige. Icke heller skall jag tillåta mig att uttala något omdöme angående de enskilda personers karakter eller handlingssätt, om hvilka Utskottet talar. Jag skall helt enkelt inskränka mig till den fråga, som enligt min uppfattning nu endast föreligger, nemligen den, huruvida Konstitutions-Utskottet haft laga skäl till den anmärkning, som här blifvit gjord. Utskottet har sagt, att det funnit ifrågavarande regeringsåtgärd vara af den märkliga beskaffenhet, att Utskottet ansett sig *pligtigt* att, i den ordning 107 § Regeringsformen bestämmer, bringa densamma till Riksdagens kännedom. Nu innehåller denna 107 §, att, om Konstitutions-Utskottet anmärker, "att Statsrådets ledamöter samfäldt eller en eller flere af dem, uti deras rådslag om allmänna mått och steg, icke iakttagit rikets sannskyldiga nytta, eller att någon föredragande icke med oveld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat, ege då Utskottet att sådant tillkännagifva för Riksdagen."

Då nu Utskottet, under åberopande af 107 § Regeringsformen,

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

ansett sig pligtigt att omförmälda åtgärd för Riksdagen tillkännagifva, lärer väl detta, åtminstone efter min uppfattning, icke kunna betyda annat än att Utskottet funnit den statsrådsledamot, på hvars föredragning åtgärden vidtagits, hafva dervid antingen icke i sina rådslag om allmänna mått och steg iakttagit rikets sannskyldiga nytta eller ock icke med oveld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat. Vice ordföranden i Konstitutions-Utskottet yttrade emellertid, att det alldeles icke varit Utskottets mening att göra någon anmärkning mot Chefen för Justitiedepartementet, hvilken — han vore öfvertygad derom — egde såväl Utskottets som Kammarens högsta förtroende; men, sade han vidare, man hade många gånger, då Konstitutions-Utskottet lemnat statsrådshandlingar utan anmärkning, fått höra klander deröfver. Jag skulle dock föreställa mig att Konstitutions-Utskottet icke bort af fruktan för andras klander anse sig föranlåtet att mot en konungens rådgifvare framställa beskyllningar eller anmärkningar i andra fall eller under andra förhållanden än grundlagen medgifver, och då hvarken Utskottets betänkande antyder eller någon af Utskottets ledamöter påstått, att den anmärkta regeringsåtgärden varit stridande mot rikets sannskyldiga nytta, eller att Chefen för Justitiedepartementet icke med oveld, nit, skicklighet och drift sitt förtroendeembete utöfvat, så lärer ej heller Utskottet egt fog till någon anmälan efter 107 § Regeringsformen, äfven om, såsom här blifvit anfördt, Utskottet ansett åtgärden icke hafva varit lämplig. I fråga om åtgärdens lämplighet kunna dessutom meningarne vara delade, och efter som denna fråga nu kommit på tal, anser jag mig böra förklara, att, enligt min uppfattning, nämnda åtgärd icke allenast varit lämplig utan snart sagdt den enda, som i det förevarande fallet kunnat med skäl ifrågakomma. När en utländing förvärfvar fast egendom i Sverige skulle, enligt den åsigt, åtskillige af Konstitutions-Utskottets ledamöter uttalat, fånget vara en nullitet, såvida Kongl. Maj:ts tillstånd att egendomen besitta icke kunde erhållas. Jag vill icke inlåta mig i någon undersökning huruvida denna Konstitutions-Utskottets åsigt må vara rigtig eller icke; men jag tror mig kunna säga att meningarne derom äro ganska delade. Då nemligen, såsom en föregående talare redan erinrat, lagen *icke* innehåller någon påföljd för det fall att en utländing, som köpt svensk jord, icke erhåller Kongl. Maj:ts tillstånd att besitta jorden, kan frågan, huruvida den utländske köparen må vara berättigad att *tvinga* säljaren att, mot återtagande af jorden, återbetala köpeskillingen, komma att blifva på olika sätt besvarad. Om således, i det förevarande fallet, der säljaren gjort konkurs, och Bang, sedan honom förvägrats att besitta jorden, öfverlåtit den på tredje man, lagfart å Bangs fång ej fått ega rum, skulle deraf svårlösta tvister och förvecklingar säkerligen hafva framkallats, och om utgången, i öfverensstämmelse med Utskottets åsigt, blifvit att Bang fått afstå jorden till säljarens konkursmassa utan att återbekomma hvad han såsom köpeskilling erlagt, föreställer jag mig att sådant lätt kunnat i utlandet hafva kommit att framstå i en ganska tvetydig dager. Till förebyggande af dessa olägenheter synes mig någon annan lämplig utväg ej hafva funnits än att på sätt som skett,

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

tillåta lagfart å Bangs fång, och jag kan ej förstå att derigenom någon kunnat blifva i sin rätt förnärmad. Jag tror nemligen det i allmänhet vara ganska ändamålsenligt, att, då man icke vill tillåta en utländing att besitta den jord, han i Sverige på ett eller annat sätt förvärfvat, man åtminstone undanrödjer de hinder, som finnas för honom att kunna öfverlåta densamma på annan person. Men hvilka åsigter man än härom vill hafva — ehvad regeringens beslut varit lämpligt eller icke — har i allt fall Konstitutions-Utskottet efter mitt förmenande icke haft något skäl till sin hos Riksdagen, med stöd af 107 § Regeringsformen, gjorda anmälan att Chefen för Justitiedepartementet åsidosatt sin embetspligt på det betänkliga sätt samma 107 § antyder; och med uttalande af denna min åsigt är det som jag yrkar betänkandets läggande till handlingarne.

Häruti instämde Herr *Hammarberg*.

Herr Rundgren: Till hvad den föregående ärade talaren yttrat har jag icke mycket att tillägga. Jag anser mig dock böra vid detta tillfälle uttala att, då grundlagen tillägger Konstitutions-Utskottet en så stor betydelse och tillika så stor makt, Konstitutions-Utskottet efter mitt förmenande icke bör annat än i ytterst vigtiga fall begagna denna sin rätt. Det kan omöjligen bidraga till bibehållandet af vördnad för Konstitutions-Utskottet, att, sedan Utskottet i sitt betänkande förklarar en rådgifvares åtgärd vara af den märkliga beskaffenhet, att Utskottet ansett sig pligtigt att enligt 107 § Regeringsformen bringa densamma till Riksdagens kännedom, icke någon enda af Utskottets ledamöter i denna Kammare framställer något yrkande i öfverensstämmelse med 107 § Regeringsformen. Om nemligen Utskottet till Riksdagens kännedom bringar en rådgifvareåtgärd enligt 107 § Regeringsformen, bör Utskottet också, enligt mitt förmenande, inför Kammaren och Riksdagen stå för sitt ord och verkligen äfven påyrka, att Kammaren måtte vidtaga någon åtgärd i enlighet med denna anmälan. Sjelfva den omständigheten således, att Utskottets ledamöter vikit tillbaka, synes mig häntyda derpå, att denna sak icke bort inför Riksdagen framläggas.

För min del vill jag alls icke inlåta mig på sjelfva sakförhållandet i denna fråga. Men då Utskottet lägger en så synnerlig vigt derpå, att föredraganden, oaktadt myndigheternas afstyrkande, likväl vidtagit den åtgärd, som nu klandras, måste det väcka en viss förundran att vid genomläsande af Utskottets betänkande finna, att Utskottet dock icke respekterat sitt eget görande, ty i de två punkter, som sedermera i betänkandet förekomma, heter det, att Utskottet först genom votering afgjort, att dessa två punkter icke skulle föranleda någon anmälan, men sedermera har Utskottet vid justeringen upphäft detta sitt beslut. Hvad är nu detta annat än, att, oaktadt Utskottet vid den första voteringen hört sig sjelf och på grund af detta hörande förklarat, att någon anmälan icke borde ske, Utskottet likväl sedermera, under ogillande af detta sitt föregående beslut, beslutat att anmäla ärendet. Kan Utskottet på detta sätt rubba hvad det sjelf beslutat, synes det mig som om Utskottet icke haft någon

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

anledning att klandra en rådgifvareåtgärd, hvilken vederbörande myndigheter icke hafva tillstyrkt. Jag skulle verkligen önska, att hvad som nu fästes så mycken vigt uppå, nemligen att underordnade myndigheter och deras yttranden böra inverka både på Regerings och Riksdags beslut, äfven finge gälla, då det blir fråga om kyrkliga frågor; men deri visar sig tvärtom ganska ofta, att från Riksdagens sida alls icke någon uppmärksamhet fästes vid till exempel att tolf domkapitel sammanstämmande yttrat sig i en och samma fråga. Vill man lägga så stor vigt på den ena underordnade myndighetens yttrande, så bör man äfven lägga vigt på den andres. Jag skall derföre be att få för framtiden taga fasta på, att Konstitutions-Utskottet nu lagt så mycken vigt vid underordnade myndigheters yttranden.

För min del biträder jag deras åsigt, som anse, att punkten bör läggas till handlingarne.

Herr Andersson i Häckenäs: Jag hade knappt tänkt yttra mig i denna fråga. Men då jag under diskussionen fått höra uttalas allt starkare och starkare klander öfver Konstitutions-Utskottets förfarande i denna fråga — ja till och med hört uttalas antydningar derom, att Konstitutions-Utskottet vid behandlingen af denna fråga gått grundlagsvidrigt tillväga, så har jag ansett mig böra med några ord uppträda till Utskottets försvar.

Till den ärade talare, som velat ställa Konstitutions-Utskottets ledamöter på de anklagades bänk och sagt, att Utskottet i denna sak öfverskridit sitt berättigande enligt grundlagen, vill jag hemställa huruvida det ur grundlagens bud kan dragas någon som helst slutsats, tydande derpå, att Utskottet i denna del icke haft rätt att göra en sådan anmälan till Riksdagen, som här skett. Jag tviflar på, att man äfven med de finaste distinktioner kan gifva ett jakande svar på den frågan. Väl kan man säga, att föremålet för den förevarande anmärkningen icke i sig innebär den stora politiska eller konstitutionella vigt, som man förmenat vara af nöden för framställande af en dylik anmälan, och äfven jag medgifver, att den anmälda frågan icke i och för sig har så stor betydelse. Men jag för min del, och, såsom jag tror, äfven Utskottets ledamöter i allmänhet lägga någon vigt deruppå, huruvida en regeringens åtgärd eller förfaringssätt kan leda derhän, att en eller flere svenske medborgare till följd deraf komma att underkastas en ovilkorlig ekonomisk ruin. Och det kan man väl svårligen säga, att det är förenligt med rikets sannskyldiga nytta att styra så till, att, såsom man efter de upplysningar, som lemnats, ovilkorligen här måste antaga, en eller flere medborgare skulle underkastas en total ekonomisk undergång.

Sådan har emellertid följden blifvit af det ifrågavarande regeringsbeslutet. Jag vill härmed ingalunda säga, att jag lägger vederbörande föredragande statsråd något till last i annat afseende, än att jag är öfvertygad, att han blifvit i viss mån dragen bakom ljuset, utan att ana, att beslutet skulle åstadkomma de verkningar, som genom detsamma inträffat. Jag anser Herr Justitieministerns karakter vara alltför hederlig och alltför redbar, för att han skulle ens kunnat

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

tänka sig hvilka följder som af beslutet komme att uppstå; men emellertid hafva förhållandena så gestaltat sig, att han tillstyrkt en åtgärd, som verkligen medfört de följder, som jag nyss påpekade. Om det emellertid icke varit en gammal praxis inom Konstitutions-Utskottet att icke göra någon anmälan i annan form än i enlighet med endera af de båda straffparagraferna i Regeringsformen, utan att derigenom i öfrigt, vare sig Utskottet eller någon enskild ledamot deraf, velat anses gilla alla de regeringsåtgärder, som genom statsrådsprotokollen kommit till Utskottets kännedom, enär man fast hellre kunnat önska en rättelse i vissa förhållanden för framtiden, utan hade det i stället varit Konstitutions-Utskottets rättighet att besluta en anmärknings framställande på annat sätt än i form af en anmälan, som sattes i samband med 107 §, så hade detta sannolikt blifvit resultatet och anmärkningen icke framkommit i den form, som nu skett. Då frågan först förevar inom Utskottet, var det icke klart, att sådant förfarande, som skett, kunde medgifvas; men det medgafs slutligen och motiverades Utskottets utlåtande, att man borde för Riksdagen tillkännagifva vissa förhållanden, som förekommit i viss mån mindre tillfredsställande, utan att man derför ansåg att någondera af straffparagraferna borde tillämpas.

Nu har man sagt — och äfven Herr Justitieministern har velat låta förstå, att hans uppfattning varit sådan — att nemligen Utskottet skulle hafva med öfvertygelse eller med full mening åstadkommit en misstydning inför Riksdagen af ifrågavarande regeringshandling. Jag vill för min del protestera emot rigtigheten häraf. Om någon misstydning kunnat uppstå, torde detta bero på en misstydning af sjelfva memorialets innehåll och motiveringen för detsamma, men eljest kan jag ej finna någon misstydning.

Herr Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet har framhållit åtskilliga omständigheter, som skulle göra det ganska förmånligt att utländingar i allmänhet undfå tillåtelse att besitta fast egendom i Sverige. Jag medgifver, att så kan vara förhållandet. Men *då* det tydligen ådagalägges — och det har i förevarande fall blifvit till fullo ådagalagdt — att personen i fråga, som velat förskaffa sig besittningsrätt af svensk fastighet, såsom det visat sig faktiskt vara fallet, icke eger det allra ringaste att betala egendomen med och således icke tillför Sverige något kapital; *då* det också visat sig, att samme person på sätt och vis här uppträdt i olika egenskaper; — ty han har uppträdt dels såsom köpare af fastigheten och dels såsom säljare deraf och slutligen äfven i en tredje form, nemligen som arrendator, på samma gång han fortfarande och ännu i denna stund handhafver ifrågavarande egendom alldeles som vore han egare deraf, utan att någon kan motsätta sig hans tillvägagående; *då* det är visadt, att den person, som skulle köpt egendomen af honom, icke eger två styfver — ty köparen sitter på en vindskammare i Köpenhamn och har endast låtit begagna sig såsom en maskin i Bangs hand och detta är med fakta bevisadt, — *då*, med ett ord, det är visadt och ådagalagdt, att personen i fråga har från början till slut handlat såsom en rigtig, jag vill ej säga hvad, men att han har stält till så illmarigt och

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

klokt, att han, utan att hafva utgifvit något för egendomen, kan sköfla och behandla den huru han behagar, utan att man kan komma åt honom, vare sig genom uttagande af ränta för intecknade skulder eller af utskylder för gården — man kan, med ett ord, icke på något sätt komma åt honom, utan han förstör och ödelägger egendomen i grund och släpper den ej från sig, — kan det, säger jag, under alla dessa förhållanden förundra någon, att Utskottets rättskänsla blifvit något sårad af ett sådant förfaringssätt, utan att Utskottet derför velat afsigtligt göra någon anklagelse emot vederbörande föredragande, ty något sådant har, på sätt flera föregående talare också framhållit, aldrig varit meningen, utan man har endast velat framlägga saken till Riksdagens bedömande.

Det har af Herr Rundgren påpekats såsom en besynnerlighet eller en oegentlighet, att, sedan Utskottets flertal beslutat denna anmälan, likväl ingen af dem nu fullföljt saken genom att yrka tillämpning af 107 §. Jag vill då fråga Herr biskopen, om han kan påvisa någon bestämmelse i grundlagen, som ålägger utskottsledamot en sådan skyldighet. Utskottet har öfverlemnat saken, sådan den för Utskottet förelegat, till Kamrarnes bedömande och dermed är Utskottets skyldighet fullgjord och äfven dess rättighet slut. Det torde sålunda icke ligga någon oegentlighet deri, att Utskottets ledamöter här i Kammaren icke framställa ett ansvarsyrkande, som de sjelfve icke ens skulle önska sattes i verket. Utskottet har, som sagdt, påpekat den föreliggande regeringshandlingen och den utredning af sakförhållandet, som blifvit gjord, enär Utskottet väl ej gerna kunnat undgå att på något sätt låta den komma till Riksdagens kännedom; och det är ju möjligt, att till följd häraf mera försigtighet hos regeringen kommer att för framtiden göra sig gällande uti ifrågavarande afseende.

Det har också af Herr Rundgren blifvit påstådt, att Utskottet skulle hafva rifvit upp ett förut fattadt beslut. Men äfven detta påstående är origtigt. När Utskottet öfverlade om de anmärkningar, hvilka under läsningen af statsrådsprotokollen blifvit gjorda, var det blott fråga om huruvida någon bland dem skulle anmälas i enlighet med 107 § Regeringsformen. Det beslut, som med afseende å nu ifrågavarande åtgärd då fattades, afsåg endast att 107 § icke skulle tillämpas. Sedermera beslöt Utskottet att i betänkandet intaga åtskilligt till Riksdagens kännedom, dock utan att anmäla dessa regeringsåtgärder till någon straffpåföljd. Uti detta Utskottets tillvägagående kan således omöjligen ligga något upprifvande af ett redan fattadt beslut.

Föregående talare hafva fullständigt redogjort för motiven till Utskottets beteende i denna sak och jemväl temligen tydligt vederlagt Herr Justitieministerns påstående, att det skulle hos Utskottet förefunnits något hämndbegär mot honom personligen. Jag behöfver knappast upprepa, att så icke varit förhållandet.

Åtskilligt af motsidans påståenden har också redan blifvit af andra talare vederlagdt. Det är naturligt att om Bang ej erhållit tillåtelse att söka och erhålla fasta på ifrågavarande egendom, de följder, om hvilka jag förut talat, ej hade inträffat. Egendomen hade då åter-

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

gått till den forne egaren, och en ny köpare hade kunnat vända sig till den ursprunglige säljaren, af hvilken han säkerligen äfven fått de lagfartshandlingar, som kunde vara behöfliga för att erhålla fasta: och att Bang då ej kunnat få fasta på egendomen, dermed hade ingen skada varit skedd, utan tvärtom en välgerning.

För min del skall jag emellertid ej göra något yrkande och anser mig icke ens böra göra det, emedan det är Kammaren, som med full frihet bör besluta, huruvida Konstitutions-Utskottets anmälan skall leda till något resultat eller ej; detta må vara Kammarens ensak. För min del har jag ingen särskild önskan att ett resultat skall inträffa; men jag anser mig icke heller skyldig att tillbakahålla de skäl, som föranledt Utskottets anmälan, och jag har äfven velat fritaga Utskottet från beskyllningen för biafsigter.

Herr Carl Ifvarsson: Under förutsättning att Konstitutions-Utskottet afsett att någon sådan framställning skulle göras, som i 107 § Regeringsformen afses, och således någon statsrådsledamot skulle hafva uraktlåtit att iakttaga rikets sannskyldiga nytta, torde man också få antaga att Utskottet ansett den förevarande frågan af den vidtomfattande beskaffenhet, att densamma vore hänförlig till de "mått och steg" paragrafen omförmäler. Huruvida den kan hänföras dit eller icke, kommer naturligtvis att bero derpå, huru vidtomfattande affärer vore med frågan förbundna. Visade det sig att ganska många personer vore invecklade i saken, så kunde detta ega inflytande på huruvida anmärkningen skulle bifallas eller afslås; men det är tvifvel underkastadt, att dessa personer vore så många, att frågan kan anses vara allmän. Detta är den ena delen af frågan eller den allmänna delen.

Den andra delen af frågan — under förutsättning att man anser frågan vara af stor beskaffenhet — är huruvida det skulle ländt till större nytta att ansökningen blifvit afslagen än bifallen. Jag tror, att äfven denna del af frågan är mycket sväfvande, ty dess besvarande måste bero af omständigheter, som sammanhänga med frågan. Om nemligen genom ett bifall till ansökningen en större fördel bereddes dem, som hade med saken att skaffa, var det godt att ansökningen blef bifallen, men om deremot detta endast mera invecklade saken och medförde skada för dem, som hade dermed att göra, så hade det varit rätt att afslå anmärkningen. För att kunna pröfva förhållandet bör man hafva god tid på sig att sätta sig in i alla omständigheter, ty i annat fall är det svårt att säga hvilket som är det rätta. Följaktligen är det svårt för Riksdagen att från sin sida uttala något bestämdt omdöme i detta hänseende.

Hvad som emellertid synes mig vara mest beaktansvärdt, det är hvad jag under diskussionen hört påstås, att det icke skulle finnas någon påföljd stadgad för utländing, som förvärfvat sig fast egendom här i landet, om han uraktläte att söka Kongl. Maj:ts tillstånd dertill. Jag föreställer mig att, då det finnes en författning, som ålägger utländing att, innan han må besitta fast egendom, söka Kongl. Maj:ts tillåtelse dertill, påföljden för uraktlåtenhet härutinnan måste

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

vara den att, när så yrkas, egendomsköpet återgår, ty all handel, som icke är laglig, återgår och endast den lagliga eger bestånd. Om nu domstolarne icke tillämpa författningen på sådant sätt och således icke någon påföljd i detta fall finnes, så är frågan af en ytterst svårlöst beskaffenhet; men då är också naturligt, att just denna fråga kan gifva anledning till en lagstiftning i ämnet. Tillämpar man så författningen, att den utländing, som icke förskaffat sig Kongl. Maj:ts tillstånd att ega och besitta egendomen, icke heller får behålla egendomen såsom egare, oaktadt han afslutat kontrakt, utan köpet återgår, blir följden af att ansökningen i detta fall afslagits den, att köpet och arrendeafhandlingen återgått och att den förre egarens konkursmassa måste betraktas såsom egare till egendomen. Den, som betalt köpeskillingen eller inlåtit sig i några affärer rörande egendomen, får i sådant fall bevaka sin rätt i konkursen. Skulle icke detta leda till målet, vet jag knappast någon lösning af frågan, om ej ansökningen bifallits. Huru man än ser saken, synes den mig således vara af en så dunkel beskaffenhet, att jag tror att Andra Kammaren gör rättast i att, såsom här blifvit yrkadt, lägga utlåtandet till handlingarne. Det enda goda Utskottets betänkande då haft med sig, är att Utskottet kommit att fästa uppmärksamheten å en fråga af en sådan beskaffenhet som denna, och jag kan, efter de förklaringar jag hört afgifvas från utskottsledamöternas sida, icke neka till, att Utskottet haft rätt i sin uppfattning att omständigheterna i saken vore väl värda att på ett eller annat sätt bringas på tal. Från någon annan synpunkt bör saken icke betraktas, och den skarpa ovilja, som mot Konstitutions-Utskottet uttalats från statsrådsbänken, har vid sådant förhållande icke bort låta höra af sig. Det är möjligt att man å andra sidan betraktat saken från en annan synpunkt, men äfven från denna sida har man, efter det utskottsledamöterna yttrat sig, bort inse, att Utskottet endast haft för afsigt att för framtiden, såvidt möjligt är, förekomma att utländingar sköflade landets skog. Jag tror, att hvar och en önskar det, och från någon annan synpunkt har Utskottet icke utgått. Det är rigtigt, med hänsyn till sakens vigt, att frågan nu kommit på tal, och jag skulle önska att, om lagstiftningen i detta fall är på något sätt dunkel och oklar, regeringen ville taga frågan i öfvervägande och till nästa Riksdag inkomma med förslag till lämplig lag i ämnet.

För öfrigt hemställer jag, i likhet med föregående talare, att memorialet måtte helt enkelt läggas till handlingarne.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, beslöt Kammaren lägga den ifrågavarande anmärkningen till handlingarne.

Slutligen föredrogs följande af *Utskottet i Memorialets senare del gjorda uttalande:*

"I öfrigt har Utskottet icke trott sig böra underlåta att i korthet redogöra för några regeringsåtgärder, hvilka, ehuru ej af beskaffenhet att föranleda till någon anmärkning, enligt 107 § Regeringsformen, från Utskottets sida, dock synts vara förtjenta af särskild uppmärksamhet.

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

"Uti sin till sistlidet års Riksdag aflåtna proposition angående statsverkets tillstånd och behof äskade Kongl. Maj:t Riksdagens medgifvande att till kolonien vid Hall måtte från början af år 1879 tills vidare få från förslagsanslaget till fångars vård och underhåll utgå ett bidrag, beräknadt efter 50 öre för dag för hvart och ett barn till ett antal af högst 150, som på grund af domstols beslut eller uppå polis- eller kommunalmyndighets anmälan derstädes vore till vård och uppfostran intaget, dock att såsom vilkor för bidraget skulle bestämmas, att af den till minne af Konung Oscar I och Drottning Josefina år 1873 stiftade förening, af hvilken ifrågavarande koloni blifvit anlagd, upprättades och Kongl. Maj:ts pröfning underställdes sådana stadgar, som kunde finnas lämpliga och för koloniens verksamhet i angifven rigtning betryggande.

"Till svar å Kongl. Maj:ts framställning anförde Riksdagen i skrifvelse den 13 Maj 1879 hufvudsakligen: *att*, ehuru gällande strafflag innehölle bestämmelse derom, att barn, som begått eljest straffbar gerning, kunde efter domstols förordnande i allmän förbättringsanstalt insättas, lagstiftaren likväl knappast syntes hafva tänkt sig något åliggande för staten att anordna eller underhålla dylika anstalter; *att*, då samtliga de allmänna uppfostringsanstalter, som inom skilda delar af landet förefunnes, af den enskilda välgörenheten grundats och underhölles, stundom dock med bidrag från vederbörande landsting, bifall till Kongl. Maj:ts framställning lätteligen kunde medföra rubbning i dessa förhållanden och från andra håll framkalla likartade anspråk, hvilka då knappast läte sig afvisa; *att* i betraktande häraf en noggrann och omfattande pröfning syntes böra föregå, innan staten beträdde den föreslagna vägen; *samt att* det jemväl vore af vigt att taga i öfvervägande, huruvida icke dessa inrättningar, hvilka i sin nuvarande form visat lyckliga resultat, tilläfventyrs, om staten för sitt ändamål öfvertoge deras underhåll, kunde förlora sin ursprungliga karakter och förändras till straffanstalter, deraf skulle följa ej mindre att förvaltnings- och underhållskostnaderna komme att vida öfverstiga det belopp, hvartill de af den enskilda omtanken kunnat nedbringas, utan jemväl att i öfrigt det personliga intresset hos dem, åt hvilka ledningen anförtroddes, ej vidare vore att i samma mån som förut förvänta. På grund häraf och då sådan utredning af frågan icke förelåge, att deraf en klar och tydlig föreställning kunde vinnas om de anordningar, som med kolonien vid Hall redan vidtagits eller vore afsedda att vidtagas, fann Riksdagen sig i sakens dåvarande skick ej kunna lemna bifall till Kongl. Maj:ts nådiga framställning.

"Sedan reglemente för kolonien blifvit under den 24 Oktober 1879 i nåder fastställdt, inkom styrelsen för föreningen till minne af Konung Oscar I och Drottning Josefina med hemställan, att Kongl. Maj:t täcktes till Riksdagen göra ny proposition i ämnet af enahanda syfte som den förut aflåtna. Denna hemställan blef af Fångvårdsstyrelsen i afgifvet utlåtande tillstyrkt

"Men vid föredragning af ärendet inför Hans Maj:t Konungen i Statsrådet den 31 December 1879 hemstälde föredraganden, Statsrådet och Chefen för Justitiedepartementet, att Kongl. Maj:t icke måtte,

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

på sätt föreningens styrelse begärt och Fångvårdsstyrelsen tillstyrkt, till Riksdagen aflåta nådig proposition i ämnet, utan i stället af fångvårdsanstalternas besparingskassas medel för år 1880 anvisa ett bidrag till kolonien, beräknadt efter 50 öre för hvart och ett barn, till ett antal af högst 150, som på grund af domstols beslut eller uppå polis- eller kommunalmyndighets anmälan vore derstädes till vård och uppfostran intaget; Och vann denna föredragandens, af Statsrådets öfrige ledamöter biträdda, hemställan nådigt bifall.

»Utskottet har i fråga om formen för detta ärendes behandling mindre fäst sig vid att föredraganden funnit sig oförhindrad att tillstyrka användandet af fångvårdsanstalternas besparingskassemedel, utan att, så vidt af handlingarne framgår, Fångvårdsstyrelsen deröfver blifvit hörd. Mera påfallande har det deremot synts, att Konungens rådgifvare ansett sig, oaktadt Riksdagens kort förut uttalade uppfattning af den ifrågavarande inrättningens karakter, böra tillstyrka densammas understödjande genom medel, hvilka, äfven om de anses stå under Konungens omedelbara disposition, dock tvifvelsutan äro att betrakta såsom statsmedel. Det vill, enligt Utskottets förmenande, synas, som om Staten härmed redan beträdt den väg, som Riksdagen förklarat sig anse icke böra utan föregående noggrann och omfattande pröfning beträdas.

»Medelst skrifvelse den 17 Maj 1879 tillkännagaf Riksdagen sitt beslut att till Kongl. Maj:ts förfogande ställa ett belopp af *högst* 4,000,000 kronor för att, på sätt och i den ordning, Kongl. Maj:t egde att närmare bestämma, användas till inköp af Hallsberg—Motala—Mjölby jernväg tillika med allt hvad dertill hörde, så väl fast som löst. Sedan med anledning häraf förberedande undersökningar och värderingar egt rum och vederbörande myndigheter blifvit hörda, afslöts emellan Kongl. Maj:t och Kronan, å ena, samt Hallsberg—Motala—Mjölby jernvägsaktiebolag genom dess styrelse och sysslomännen i bolagets konkurs, å andra sidan, köpet af jernvägen, dervid köpeskillingen bestämdes till det af Riksdagen högst anvisade belopp 4,000,000 kronor och i öfrigt de vilkor aftalades, som finnas upptagne i ett den 4 sistlidne Oktober af styrelsen och sysslomännen, samt den 13 i samma månad, på Chefens för Civildepartementet föredragning, af Hans Maj:t Konungen underskrifvet köpekontrakt.

»Bland de sålunda aftalade köpevilkoren förekommer emellertid ett, som varit egnadt att ådraga sig Utskottets uppmärksamhet. Det heter nemligen i kontraktets 5 §, bland annat: »Köparen vidkännes deremot all afgäld eller utskyld, som af jernvägen bör utgå för tiden efter tillträdesdagen, likasom köparen till fullgörande för framtiden öfvertager alla de öfriga skyldigheter, som säljaren i sammanhang med jords upplåtelse till jernvägen sig åtagit.»

»På sätt ett af styrelsen för statens jernvägstrafik i ärendet afgifvet utlåtande upplyser, utgå de afgälder, för hvilka staten genom nyssberörda kontraktsbestämmelse iklädt sig ansvarighet, för närvarande med ett sammanlagdt årligt belopp af omkring 1,400 kronor. Då nu jernvägen i årliga tomthyror, arrenden och andra afgälder

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

lärer hafva att påräkna allenast 386 kronor, visar sig, att de utgående afgälderna öfverskjuta de inflytande med vid pass 1,000 kronor.

»Jernvägen synes alltså i sjelfva verket hafva betingat ett något högre pris än det af Riksdagen såsom maximibelopp fastställda. Nu torde visserligen kunna förutsättas, att aflösning af åtminstone en del af berörda afgälder icke kunnat ifrågakomma. Men Utskottet föreställer sig, att intet hinder skulle mött att, i öfverensstämmelse med hvad vid köpeaftal enskilda personer emellan väl i allmänhet lärer ske, bestämma afgäldernas kapitalvärden, hvarefter dessa kunnat och, efter Utskottets förmenande, jemväl bort å köpeskillingen afräknas.»

Mot Utskottets förfarande att låta här ofvan omförmälda två regeringsåtgärder, på sätt som skett, komma till Riksdagens kännedom, hade följande utskottsledamöter reserverat sig, nemligen: Herr *Hallenborg,* med hvilken Herrar *Burenstam*, *Hammarhjelm*, Friherre *Hierta* och *Robson* instämt, samt Herrar *Afzelius*, *Bergmanson* och *von Ehrenheim*, uti hvilken sistnämndes reservation Herrar *von Möller* och *Odelberg* förenat sig.

Beträffande förevarande del af Memorialet yttrade

Chefen för Kongl. Civildepartementet Herr Statsrådet Thyselius: Utskottet har, såsom vi nyss hört uppläsas, ansett sig böra hos Riksdagen anmäla några regeringsåtgärder, hvilka, ehuru ej föranledande till anmärkning, likväl, enligt Utskottets åsigt, skulle vara förtjenta af särskild uppmärksamhet. Af dessa regeringsåtgärder — två till antalet — har den ena varit föremål för behandling inom det departement, jag har äran förestå, och Konungens beslut beträffande samma ärende har utfallit i öfverensstämmelse med föredragandens hemställan. Detta ärende rör inköpet för statens räkning af Hallsberg—Motala—Mjölby jernväg, och jag anhåller att i afseende derå få säga några ord.

Utskottet yttrar, att det funnit jernvägen i sjelfva verket hafva betingat ett något högre pris, än det af Riksdagen såsom maximibelopp fastställda. — Det må synas något vågadt, att i afseende å rätta tillämpningen af våra grundlagar uttrycka en åsigt, stridande mot den, som omfattats af den Riksdagens delegation, som fått till sitt höga och ansvarsfulla åliggande att vaka öfver helgden af rikets grundlagar och anmärka allt, som deremot må fela, men det kan dock icke hindra mig att hemställa, huruvida Utskottets uppfattning varit rigtig derutinnan, att, då Utskottet ansett, att allmänna medel blifvit anvisade utöfver hvad Riksdagen för ändamålet medgifvit, Utskottet icke för sådant fall tillämpat 106 § Regeringsformen. Jag hade föreställt mig att, då detta ärende väckt Utskottets uppmärksamhet, Utskottet haft antingen att till sin Justitieombudsman remittera frågan för anställande af åtal vid riksrätt eller också att icke yttra något derom i sitt betänkande; och huru hotande den förra åtgärden, eller anställande af åtal inför riksrätt, än kunde hafva förefallit, får jag dock förklara, att jag med större tillfredsställelse skulle

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

hafva emottagit ett sådant beslut, än det yttrande Utskottet nu meddelat, ty i förra fallet hade frågan blifvit underställd en behörig domstol, som hade kunnat pröfva halten af angifvelsen och halten af försvaret, och det må förlåtas mig, om jag hyser den fulla öfvertygelsen, att domstolens utslag icke skulle hafva utfallit till förmån för angifvelsen. Nu har Utskottet emellertid icke gått så till väga. Utskottet har icke heller mot åtgärden framstält någon anmärkning efter 107 § i förenämnda grundlag, utan endast omförmält såsom sin mening, att det blifvit för jernvägen betaldt mer, än Riksdagen bestämt. Inom Utskottet hafva meningarne härom likväl icke varit odelade; tvärtom vill det synas af en reservation, att pluraliteten af Utskottets ledamöter ansett saken icke böra hos Riksdagen såsom en anmärkning anmälas. Men till följd af den behandling af ärendet, som senare inom Utskottet egt rum och hvarvid beslutats att, ehuru anmärkning enligt 107 § Regeringsformen icke skulle göras i afseende på den ifrågakomna regeringsåtgärden, Riksdagens uppmärksamhet likväl borde på densamma fästas, har det förhållandet uppstått, att de ledamöter, hvilka hvarken velat emot regeringsåtgärden framställa anmärkning eller i senare beslutet deltaga, i sin reservation icke kunnat yttra sin mening beträffande regeringsåtgärdens beskaffenhet, utan endast haft att framställa sin åsigt i afseende å Utskottets behörighet att ärendet i betänkandet omförmäla. På denna fråga, nemligen den formella, får jag bekänna, att det föga intresserar mig att begära Kammarens uppmärksamhet. Men deremot ligger det mig så mycket mera om hjertat att söka undanrödja den, enligt min åsigt origtiga, uppfattning, som Utskottet haft af sjelfva saken.

Riksdagen har stält till Kongl. Maj:ts disposition för inköp af ifrågavarande jernväg ett belopp af 4 millioner kronor. Deröfver har Kongl. Maj:t icke heller på Riksgäldskontoret för ändamålet gjort någon anvisning. Beträffande beloppet af denna köpeskilling, så bör den icke anses hafva varit för hög, ty efter en noga och samvetsgrann värdering har jernvägen blifvit skattad till 5 millioner kronor. Ändå mera hade säljarena, då de erbjödo banan till staten, begärt för densamma, och den erlagda köpeskillingen har icke ens varit tillräcklig att infria de obligationer, som jernvägsbolaget med anledning af banans byggande utfärdat, men ännu icke inlöst, och ännu mindre har den lemnat aktieegarne någon ersättning för hvad de för sina aktier utbetalt eller för de ganska betydliga tillskott, de derefter nödgats i och för banan tillskjuta. Ser man nu på hvad denna bana kostar staten, så finner man, att den med materiel och tillbehör ej kostar 450 tusen kronor milen, ett belopp så lågt, att ingen annan af statens jernvägar blifvit för ett på långt när så godt pris byggd.

Utskottet har väl ej såsom grund för sin anmälan anfört att för jernvägen blifvit på Riksgäldskontoret anvisadt mera än Riksdagen medgifvit att derifrån kunde få utbetalas. Det finnes en annan grund som åberopats derföre att köpeskillingen varit för hög, och denna grund är att staten icke för denna köpeskilling skulle erhållit allt hvad Riksdagen ansett för dessa 4 millioner böra lemnas, d. v. s. »jernvägen, med allt hvad dertill hör, så väl fast som löst». Till

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

sjelfva jernvägen hör såväl en mängd byggnader och inventarier, lokomotiv, materiel som ock den jord, hvaröfver jernvägen går fram. Har då det säljande bolaget behållit något af hvad det i dessa hänseenden egt? Har det ännu något deraf i behåll? Hvad kan det vara af jernvägens tillhörigheter, som Utskottet kan anse icke hafva blifvit till staten öfverlåtet? Jo! Det säges att en del af marken, såsom förhållandet också befinnes, är besvärad af afgäld, men det påstås tillika, att det icke bort åläggas staten att för framtiden utgöra dessa afgälder.

Afgälderna hafva dock i laga ordning blifvit fastställda och kunna icke skiljas från marken. Skyldigheten att utgöra densamma följer således, utan att derom något stadgas, med till en och hvar som blifver egare af jorden; och säljaren hade icke kunnat, om han än velat, befria staten från densammas utgörande, enär detta skulle hafva kränkt tredje mans rätt. Utskottet medgifver också sjelft, att en del af dessa afgälder icke äro af beskaffenhet, att icke af det säljande bolaget hafva kunnat inlösas. Men afgäldernas kapitalvärden hade, enligt Utskottets förmenande, bort från de 4 millionerna afdragas. Hvad är väl så beskaffad afgäld som den, hvarom här är fråga, då egentligen? Är den icke dels den andel af hemmanets onera, som faller på den del af marken som blifvit från de särskilda hemmanen afsöndrad och dels för all framtid en afgift som jordegaren betingat sig af den till hvilken öfverlåtelsen skett. I förra fallet är den utan tvifvel en skatt till staten, ehuru den icke af afsöndringens innehafvare till staten direkte utgifves, utan lemnas till egaren af de särskilda hemmanen. I andra hänseendet är den närmast jemförlig med en frälseränta. Den till jernvägen upplåtna jorden, hvilken med sin afgäld blifvit till staten öfverlåten, är således närmast att betrakta såsom frälseskattejord. Har man nu någonsin hört exempel derpå, att en köpare af frälseskattejord, som erbjudit sig att för densamma betala ett bestämdt belopp, utan att göra något slags förbehåll i afseende å hemmansskatten och frälseräntan, sedan köpet kommit till stånd och han väl blifvit egare till hemmanet, trott sig kunna mot fångesmannen framställa anspråk på nedsättning i den en gång öfverenskomna köpesumman, derföre att hemmanet har skatt till staten eller frälseränta att utgöra? Eller kan en köpare, som uppdragit åt sitt ombud att för en bestämd summa inköpa ett sådant hemman, sedan ombudet fullgjort uppdraget och köparen fått hemmanet med hvad dertill hör på sig öfverlåtet, utan att vid köpets ingående något förbehåll gjorts om att den nye egaren skulle befrias från utgörande af hemmanets skatt till staten eller derå hvilande frälseränta med något sken af rättmätighet anställa rättegång mot fångesmannen med yrkande att bekomma jorden utan onera eller mot ombudet derför att detta icke afsagt köparen från skyldighet att vidkännas hemmanets onera? Om ett sådant påstående anhängiggjordes vid domstol, tror jag icke att utslaget skulle utfalla till förmån för den som väckt påståendet.

Riksdagen har nu stält 4 millioner till Kongl. Maj:ts förfogande för jernvägens inköpande, utan att dervid hafva såsom vilkor fäst att

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

den jord, som sålunda blefve statens, skulle vara fri från alla afgälder och utskylder. Men då så är förhållandet, kan man väl icke gerna anse att Riksdagens ombud, som här är Kongl. Maj:ts regering, öfverträdt sin befogenhet, när den vid inköpet af jernvägen, icke till följd deraf att jorden är med viss lagligen fastställd afgäld belastad, icke äskat afdrag å det af Riksdagen till köpet anslagna, visserligen icke för högt bestämda, beloppet. För min del tror jag det icke; och ej heller tror jag, att det skall finnas många som dela Utskottets tanke.

Jag vet väl att det sätt, hvarpå denna anmärkning blifvit besluten i Utskottet, är sådant att något Kammarens beslut deraf icke kan föranledas, men då annat tillfälle att söka vederlägga Utskottets åskådningssätt icke varit mig gifvet, har jag ansett mig af min pligt uppmanad att till protokollet i denna Kammare, hvars i Konstitutions-Utskottet insatte ledamöter dikterat ifrågavarande beslut, uttala en, såsom jag förmodar, icke alldeles obefogad gensaga emot det sätt, hvarpå Utskottet bedömt frågan.

Herr Key: Jag skall icke tillåta mig att ingå i diskussion om någotdera af de ärenden, som här äro i fråga, än mindre tillåta mig att om något af dem framställa yrkande; det är något annat, som jag önskat att yttra mig om, och det är sjelfva den form, som Utskottet här valt, och hvilken form blifvit af Första Kammaren ogillad.

Det vore, mine Herrar, enligt min uppfattning, principielt sedt, rätt betänkligt, om man till en sådan föråldrad lagstiftning, som 106 och 107 §§ Regeringsformen äro, och till den tungrodda apparat, som hela den gamla riksrätten i sjelfva verket är, skulle komma att foga den konstitutionella doktrin, att man icke alls får vidröra, såsom Konstitutions-Utskottet nu gjort, andra ämnen, än dem som gjorts till föremål för anmälan eller anmärkning. Om man derjemte, enligt hvad många också vilja göra, skulle drifva en sådan sats som den, att man icke heller reservationsvis får framställa andra meningar än Utskottsmajoritetens och sålunda på basen af gamla föråldrade former uppstaplar ytterligare begränsningar, ytterligare inskränkningar, i motsats till hvad som skett ända från 1815 och icke så sällan, så tror jag att detta skulle vara, utan afsende på personer, i konstitutionelt hänseende hvarken bra och nyttigt.

Jag vill nu, såsom jag redan nämnt, icke ingå på sjelfva saken eller framhålla om den något yrkande, emedan jag anser detta icke vara fullt grundlagsenligt.

För närvarande inskränker jag mig till en vördsam anhållan hos Herr Talmannen om proposition derpå, att Kammaren måtte, med godkännande af det förfaringssätt Utskottet i denna del iakttagit, lägga nu föredragna punkt till handlingarne.

Herr Dickson: I detta Konstitutions-Utskottets memorial har Utskottet ansett sig kunna till Riksdagens kunskap öfverlemna två regeringshandlingar, som blifvit föredragna i Statsrådet inför Hans Maj:t Konungen. Fåfängt har jag med Sveriges grundlagar i handen

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

sökt uppleta någon paragraf; som skulle kunna gifva Utskottet berättigande till ett sådant förfarande, ett förfarande som jag, i fullkomlig motsats mot Utskottet, måste förklara såsom inkonstitutionelt och grundlagsvidrigt.

Grundlagen stadgar ganska uttryckligt de sätt, hvarpå statsrådsprotokollen kunna komma till Riksdagens kännedom. Riksdagen eger att genom sin delegation, Konstitutions-Utskottet, granska dessa handlingar; men utom Konstitutions-Utskottets dörr må icke någon af dessa handlingar delgifvas hvarken offentliga auktoriteter eller enskilda personer, icke ens Riksdagen, utom på det sätt 90 § Regeringsformen bokstafligen föreskrifver. 106 och 107 §§ Regeringsformen stadga hvad Konstitutions-Utskottet har att göra. Om Konstitutions-Utskottet enligt 106 § finner, att någon Statsrådets ledamot handlat uppenbarligen mot rikets grundlag eller allmän lag, så är Utskottet skyldigt att ställa en sådan ledamot under åtal inför riksrätt. Det är icke Riksdagen, som eger att anbefalla Justitieombudsmannen att anställa åtal inför riksrätten, utan det är Konstitutions-Utskottet, som i allt, hvad som rör statsrådsprotokollen, eger att döma med Riksdagens rätt.

Vidare har Konstitutions-Utskottet rätt att enligt 107 § Regeringsformen hos Riksdagen anmäla sådana fall, som, enligt Konstitutions-Utskottets uppfattning, på grund af 107 § Regeringsformen böra komma under Riksdagens pröfning. Men några andra regeringshandlingar än dessa kunna aldrig och böra aldrig komma under Riksdagens ögon. Ännu mindre kunna de blifva föremål för debatter inom Riksdagen eller något Riksdagens beslut derpå grundas; deremot strider fullkomligt 90 § Regeringsformen.

Den siste talaren nämnde något om att ledamot af Konstitutions-Utskottet hade reservationsrätt och talade om att man ville förqväfva denna rätt. Jag för min del har flera gånger i denna Kammare yrkat på att den rätt, som man tagit sig i Konstitutions-Utskottet, att såsom reservation mot Utskottets betänkande anföra vissa regeringshandlingar, hvilka enligt reservantens åsigt bort komma under Riksdagens behandling, vore fullkomligt inkonstitutionel; men då denna åsigt icke vunnit anklang med stöd af 48 § Riksdagsordningen, som stadgar att "ledamot, som i Utskotts beslut ej instämt, är obetaget att jemte Utskottets yttrande lemna Kamrarne del af sin skiljaktiga mening, som i sådant fall bör till Utskottet skriftligen afgifvas", så har detta fått passera, oaktadt det anförda stadgandet påtagligen, enligt min bestämda öfvertygelse, endast har afseende på sådana Utskottsbetänkanden, der reservanternas åsigter kunna blifva föremål för Kamrarnes beslut och proposition från Talmannens sida, hvilket alldeles icke kan blifva fallet med de reservationer som anmälas mot Konstitutions-Utskottets beslut rörande decharge för statsrådets ledamöter.

För min del har jag således funnit, att något omnämnande eller bringande under Riksdagens kännedom af regeringshandlingar utom på det sätt, grundlagen uttryckligen och bokstafligen föreskrifver, icke bör och icke får ega rum, och att följaktligen Konstitutions-Utskottet i detta fall handlat grundlagsvidrigt och inkonstitutionelt. Men, mine Herrar, så går det till och så måste det gå till, så länge Utskotts-

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

tillsättningarne ske så, som här brukar ske, blott och bart med hänseende till partiställningen i Kammaren och utan all hänsyn till ledamöternas förmåga att utreda de frågor, som skola blifva föremål för deras behandling. Här sen I, mine Herrar, följden af ett sådant tillvägagående. Hafva Konstitutions-Utskottets ledamöter här begått ett fel, bör ansvaret för detta fel sålunda öfvertagas af Kammaren, som ditsatt ledamöterna och derigenom gjort sig solidarisk med dem. Äfven jag tror, att stadgandena i 106 och 107 §§ Regeringsformen kunna vara föråldrade, och att det sätt, grundlagen föreskrifver för dessa ärendens behandling, icke är det bästa; men jag påstår dock, att, då grundlagen är vårt samhällskontrakt, det, så länge grundlagen finnes, är vår heligaste pligt att i formen så långt möjligt är iakttaga densamma. Ty vika vi från formen i ett eller annat stycke, kan man snart komma in på ganska farliga afvägar. Låtom oss försöka ändra grundlagen på det sätt, grundlagen sjelf föreskrifver, men låtom oss icke sjelfsvåldigt göra några afvikelser från den form och den ordning för ärendenas behandling, som grundlagen utstakar!

Då jag sålunda icke kan gilla Konstitutions-Utskottets tilltag, som jag vill kalla det, att bringa till Riksdagens kännedom regeringshandlingar, som Riksdagen icke haft rätt att få kunskap om, kan jag icke annat än önska, att denna del af memorialet måtte med ogillande läggas till handlingarne. Att, såsom den näst föregående talaren yrkat, med godkännande af Utskottets förfaringssätt, lägga den till handlingarne, anser jag skulle vara högst betänkligt.

Jag vågar hos Herr Talmannen anhålla om proposition på, att denna punkt måtte med ogillande af Utskottets förfaringssätt läggas till handlingarne.

Herr Herslow: Jag bekänner, att, då jag genomläst Konstitutions-Utskottets memorial i denna del, jag fann de deri omförmälda ärendena långt ifrån sakna betydelse eller vara af en för Kammaren eller Riksdagen i dess helhet likgiltig beskaffenhet. Det var mig derför ytterst obehagligt att finna dem framlagda i just en sådan form, att vi deraf fullkomligt hindras att om dem i ringaste mån yttra oss. Oaktadt den frestelse, som verkligen finnes att upptaga dessa frågor, då de äro framlagda af Konstitutions-Utskottet, och oaktadt denna frestelse, jag tillägger det, icke blifvit mindre, sedan hvad Utskottet här yttrat blifvit till besvarande upptaget från statsrådsbänken, skall jag således, med 90 § Regeringsformen framför mig, icke drista mig att ingå på detta område, huru lockande det än kunde vara.

Men då jag sålunda gifvit Konstitutions-Utskottet mitt erkännande för dess uppmärksamhet vid genomläsningen af statsrådsprotokollen, ber jag att äfven lika obehindradt få uttala mitt skarpa ogillande af den form, Utskottet valt för detta sitt meddelande. Jag vågar påstå, att denna form, om man granskar allt hvad dermed eger sammanhang, är så enstående, att hvarken Konstitutions-Utskottets eller något annat Utskotts annaler vid våra Riksdagar hafva större formlöshet att uppvisa eller komma att för en sådan i framtiden blifva bemärkta.

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

90 § Regeringsformen stadgar, att icke uti något annat fall eller på något annat sätt, än grundlagarne *bokstafligen* föreskrifva, regeringshandlingar få bringas under Riksdagens öfverläggning. Och dock framläggas här för Riksdagen, i en form som för grundlagen är okänd, både referater och recensioner öfver regeringsåtgärder. Sättet, hvarpå sådant grundlagsenligt får ske, anvisas i 106 och 107 §§ Regeringsformen; men Utskottet säger uttryckligen, att dessa regeringsåtgärder icke äro ämnade att blifva föremål för någon anmälan enligt någondera af nämnda §§. Utskottet har dessutom, hvilket af reservationerna framgår, i fråga om dessa båda ärenden en gång beslutat, att anmärkningarna skulle förfalla; men vi se att Utskottet derefter likväl åter upptagit dem.

Riksdagsordningens 60 § stadgar dock, att ingen må försöka att upprifva ett fattadt beslut, och 76 § samma grundlag bjuder att vid justering ett beslut ej får ändras, utan blott sådane tillägg göras, som ej innefatta ändring i detsamma. Nu har emellertid Konstitutions-Utskottet vidtagit en sådan ändring af sitt beslut, att detta blifvit fullkomliga motsatsen af hvad det varit.

Är det väl möjligt, att vid ett ärendes handläggning större formvidrigheter kunna hopas? Kan det verkligen vara mening med det yrkande, som af en talare framställdes, att just ett sådant sätt af ett Utskott att handlägga riksdagsärenden borde vinna Riksdagens offentliga och särskilda erkännande? Eller är det särskildt Konstitutions-Utskottet som bör hafva öppen fullmakt att på detta sätt ställa sig grundlagens föreskrifter till efterrättelse? — detta Utskott, som vi just hafva satt att värna om den grundval, på hvilken vår statsförfattning hvilar, som vi gifvit i uppdrag att vaka deröfver, att regeringen i alla punkter efterlefver våra grundlagar, och som vi valt till vår egen ledare, då vi sjelfve stanna i ovisshet om den väg, som i samma lagar blifvit för oss utstakad.

Mine Herrar, detta är, får icke vara och bör icke göras till en partifråga. Det är helt enkelt en fråga, som för hela Kammaren och för hvarje parti är af fullkomligt lika stor vigt. Det gäller huruvida den bas, som är lagd för vårt konstitutionella lif, skall af oss alla med omsorg öfvervakas. Är det något parti, för hvilken denna uppgift borde vara särskildt vigtig, så måste det väl vara just det parti, som genom vår grundlag fått en afgjord maktöfvervigt. Men det är icke till någon partikänsla jag vädjar, då jag i opposition mot den talare, som gjorde det första yrkandet, och, anslutande mig till den siste talarens åsigt, i likhet med denne yrkar, att Kammaren icke måtte särskildt skatta åt eller med något extra högt vitsord beteckna den formella behandling, som Konstitutions-Utskottet egnat dessa tvenne ärenden, utan besluta att, med ogillande af Utskottets förfaringssätt lägga denna punkt till handlingarne.

Friherre Nordenfalk: I denna fråga har yttrats åtskilligt, som är af den beskaffenhet, att det må tillåtas mig att upptaga det till besvarande. För min del anser jag att de af Utskottet omförmälda ärenden äro af långt mindre vigt än den principfråga, som dervid bragts på tal; de föregående talarne tyckas också vara af samma

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts).

åsigt. Principfrågan är den, huruvida Konstitutions-Utskottet eger att i annan form, än den 106 och 107 §§ Regeringsformen angifva i sitt betänkande omförmäla något regeringsärende. Härpå har af föregående talare svarats ett kategoriskt nej. Jag skall derföre be att få angifva några skäl, hvarför jag anser att *ja* är det rätta svaret på frågan.

Talarne af den motsatta åsigten hafva till en början frågat, hvar den grundlagsparagraf finnes, som berättigar Konstitutions-Utskottet att förfara så, som det gjort. Med lika skäl kan jag af dem fordra att de uppgifva den grundlagsparagraf, som förbjuder Konstitutions-Utskottet mera än något annat Utskott att motivera sitt betänkande. Om — såsom jag tror det numera vara allmänt erkändt, fastän ej af den siste talaren — en reservant är berättigad att angifva sin särskilda mot Utskottets betänkande afvikande mening och dervid äfven begagna formen: ehuru etc., så kan väl svårligen samma rättighet, som tillkommer hvarje enskild Utskottsledamot, förvägras Utskottets flertal. Att ett sådant förfaringssätt äfven förut iakttagits af Konstitutions-Utskottet, tog jag mig vid déchargefrågans behandling i fjor friheten uppvisa genom att erinra, hurusom Konstitutions-Utskottet under en följd af riksdagar och deribland dem, som lågo ganska nära den riksdag, då våra grundlagar ombildades, ansett sig oförhindradt att bland sina motiv upptaga och omförmäla ärenden, rörande hvilka Utskottet icke önskade tillämpa vare sig 106 eller 107 §§ Regeringsformen. Jag visade då, att Utskottet vid flere tillfällen, oafsedt om någon anmärkning gjorts, vid granskningen af Statsrådsprotokollen, i sitt betänkande framdragit ett eller flere regeringsbeslut af mera märklig beskaffenhet. Då nu någon bestämmelse, som förbjuder det ena eller andra Utskottet ett dylikt förfaringssätt, icke torde kunna uppvisas, då praxis härvid utvecklat sig i den rigtning jag omförmält, samt då Utskottet på goda skäl ansett sig icke kunna förhindra enskild ledamot att få sin mening i Utskottets betänkande antecknadt, så torde det vara klart att konseqvensen fordrar ett berättigande härtill äfven för Utskottspluralitet och Utskottet i dess helhet.

Då jag naturligtvis varit angelägen att i denna fråga förskaffa mig kännedom om fullt sakkunnige mäns uppfattning häri, så har jag med intresse genomgått en afhandling i svensk statsrätt, som af läraren i detta ämne vid Sveriges första universitet blifvit utgifven 1879; och jag anhåller att få för Kammaren uppläsa några ord, som angifva hans åsigt i saken. Han yttrar: »Så snart emellertid Utskottet anses berättigadt att motivera gjord anmärkning samt förpligtadt att alltid meddela Riksdagen resultatet af sin granskning, så bör ej heller något hinder finnas för Konstitutions-Utskottet att motivera sitt utlåtande, då det ej gör anmärkning mot statsrådets ledamöter. Utskottet kan derföre, om det så pröfvar skäligt, efter en redogörelse för de regerings- eller rådgifvareåtgärder, vid hvilka det fäst sin uppmärksamhet såsom af en eller annan orsak ej fullt öfverensstämmande med hvad statsskicket eller allmänt bästa kräfver, förklara, på sätt ock skedde vid 1818 och 1823 års riksdagar, dessa åtgärder såsom

undantag från en förvaltning, som, betraktad i dess helhet, ej gifver anledning till sådan anmärkning, som Regeringsformens 107 § omförmäler. Man kan i båda dessa fall vidlyftigare eller kortare motivera sitt yttrande.»

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

Då den motsatta åsigtens anhängare inom Utskottet syntes tveksamma om sin åsigts rigtighet, sökte de att fatta posto bakom en annan försvarsställning och påstå att, äfven antaget att en sådan rätt kunde medgifvas, vore den dock af innevarande års Konstitutions-Utskott förverkad, derigenom att pluraliteten ej vid framställandet af proposition på afslag derom gjort förbehåll; hvadan betänkandet innefattade ett upprifvande af förut fattadt beslut; ett påstående, som jemväl under denna debatt framkommit. För min del bestrider jag detta påståendes rigtighet. Förhållandet var nemligen, att vid behandlingen inom Utskottet af de anteckningar, som vid granskningen af Statsrådsprotokollen på de olika afdelningarne inom Utskottet blifvit gjorda, två af Utskottets ledamöter förklarade, att, derest de ärenden, som då förelågo, blefve bragta till Riksdagens kännedom, genom anteckning i betänkandet, de för sin del icke påyrkade tillämpning af 107 § Regeringsformen. Utskottets ordförande svarade då: att pluraliteten inom Utskottet naturligtvis skrefve sitt betänkande huru den behagade. Efter en sådan förklaring ansågo de nämnde ledamöterne icke vara behöfligt att vid den framstälda propositionen göra något förbehåll, emedan det enligt deras uppfattning vore alldeles påtagligt, att propositionen endast gälde, huruvida någon anmärkning enligt 107 § Regeringsformen skulle framställas eller icke, och att de, sedan denna proposition blifvit med öfvervägande nej besvarad, vore oförhindrade att i betänkandet få sagda ärenden antecknade. Jag skulle kunna vädja till de i Kammaren närvarande ledamöterne af Utskottet angående rigtigheten af denna min uppgift, men jag behöfver det icke, utan vill blott hänvisa till Utskottets eget, af dess ordförande underskrifna betänkande. Det är nemligen han, som framstält proposition på det betänkande, som här föreligger. Jag bestrider en hvar rätt att påstå, att någon utskottsordförande är, utan att Utskottet derom fattat beslut, förpligtad att framställa proposition på ett betänkande, som han anser grundlagsvidrigt. Tvärtom skulle jag vilja påstå, att då ordföranden frivilligt gör proposition på ett betänkande, böra i allmänhet Utskottets ledamöter vara trygga, att formella betänkligheter mot detsamma icke förefinnas.

Jag tror sålunda, att, om det finnes någon udd i reservanternas anmärkningar, den har råkat vända sig åt ett helt annat håll än de sjelfva beräknat. Då emellertid här blifvit yrkadt att Kammaren skulle med ogillande af Konstitutions-Utskottets förfaringssätt lägga detta betänkande till handlingarne, har således Kammaren beredts tillfälle att derom uttala sin mening.

Om Kammaren verkligen hyser den åsigten, att ett sådant omförmälande, som Utskottet nu gjort, icke är lämpligt, tror jag det vore bäst att i grundlagen införa en bestämmelse i detta hänseende. För min del skulle jag likväl mycket beklaga, om en sådan bestämmelse komme att beslutas, enär jag tror, att den efter mitt förme-

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

nande nu befintliga rättigheten att omförmäla regeringsärenden utan att nödgas draga dem under 107 § Regeringsformen är till nytta för såväl den ena som den andra statsmakten. Jag tillåter mig i detta hänseende erinra om några regeringsärenden, t. ex. ståthållarefrågan och lotsfrågan, hvilka, utan att något ansvarsyrkande derom gjordes af 1874 års Konstitutions-Utskott, blefvo föremål för diskussion inom Kamrarna, hvilket otvifvelaktigt på den allmänna meningen verkade allt annat än skadligt, utan tvärtom lugnande. Det kan icke vara nyttigt att frågor, som i Konstitutions-Utskottets betänkande möjligen icke blifvit betecknade såsom föranledande anmärkning enligt Regeringsformens 107 §, der tigas ned; jag tror att hvarje regeringsåtgärd i vårt land lyckligtvis är af den beskaffenhet, att den mycket väl tål dagsljuset.

Om Kammaren nu beslutar, att med ogillande af Utskottets förfaringssätt lägga de punkter, som nu äro föremål för Kammarens diskussion, till handlingarne, tviflar jag visst icke på, att Kammaren skall kunna få andra ledamöter i Konstitutions-Utskottet, hvilka för framtiden skola ställa sig en sådan anmaning till efterrättelse, men huruvida det kan vara lämpligt, att, på samma gång man ålägger Konstitutions-Utskottet att granska statsrådsprotokollen och deröfver till Riksdagen afgifva Utlåtande, utfärda en bestämmelse, som tillkännagifver att man helst ser, om Konstitutions-Utskottet tiger stilla, lemnar jag derhän. Jag för min del skulle beklaga, om denna Kammare någonsin beslöte en begränsning af den rättighet, som jag anser för närvarande ovilkorligen förbunden med Konstitutions-Utskottets granskande myndighet.

Herr Danielson: Då Utskottets vice ordförande så omständligt vederlagt de anmärkningar, som här blifvit gjorda mot Utskottets förfaringssätt, kan jag fatta mig temligen kort.

Till en början skall jag be att få tillbakavisa den af reservanterna gjorda beskyllningen, då de i reservationen antyda att Utskottet skulle hafva upprifvit ett redan fattadt beslut. Denna beskyllning saknar all grund. Förhållandet var, såsom här blifvit upplyst, att fråga uppstod, huruvida Utskottet skulle besluta, att efter 107 § Regeringsformen göra anmärkning mot någon af Statsrådets ledamöter, angående dessa punkter. Voteringsproposition uppställdes då, så lydande: "den, som vill att anmärkning efter 107 § Regeringsformen skall af Utskottet beslutas, röstar ja; den, det ej vill, röstar nej; vinner nej har Utskottet beslutat att någon anmärkning efter 107 § Regeringsformen icke skall ske". Vid voteringen blef naturligtvis nej öfvervägande, men dermed var blott beslutadt att en anmärkning efter *107 §* Regeringsformen icke skulle ske. Då återstod likväl för Utskottet, såsom ordföranden också tydligt tillkännagaf, att få dessa frågor refererade i betänkandet. På förfrågan härom af Utskottets ledamöter svarade nemligen ordföranden: det är naturligt att *Utskottets majoritet* skrifver sitt betänkande som det behagar. Detta har Utskottets majoritet gjort, men vi hafva icke rifvit upp något beslut.

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

Medan jag har ordet, vill jag be representanten från Malmö, hvilken tycktes mig vara vid dåligt humör, att betänka, det den af honom åberopade 76 § Riksdagsordningen alldeles icke har någon betydelse beträffande behandling af frågor *inom Utskotten*, utan endast afser huru ärenden skola inom *Riksdagens Kamrar* behandlas. Såsom bevis derpå att meningarna i detta fall kunna vara delade, tillåter jag mig äfven fästa uppmärksamheten vid reservanternas olika hållning, när det varit fråga om att adressera sig till grundlagen. Somliga af dem hafva åberopat 90 §§ Regeringsformen eller 60 eller 76 § Riksdagsordningen, under det att andra ansett 106 eller 107 § Regeringsformen vara på förevarande fall tillämpliga Så går det emellertid, när man vill bevisa det, som omöjligen kan bevisas; då misslyckas man alltid, man må försöka så mycket man vill, hit eller dit.

Jag vill fråga hvar och en af Herrarne om de kunna bevisa, att i grundlagen finnes någon enda paragraf, som förbjuder majoriteten inom ett Utskott att få sina betänkanden eller beslut affattade på sätt denna majoritet behagar bestämma, Är detta en sanning, så tror jag ock att den konstitutionella konflikt, som nu pågår, blifvit sliten.

Det har blifvit sagdt från statsrådsbänken, att om man velat tillämpa 106 § Regeringsformen, i stället för den af Utskottet föreslagna, så skulle det varit med större tillfredsställelse, som den ärade Justitieministern skolat bemöta de anmärkningar, som blifvit framstälda, och Justitieministern sade sig då hafva kunnat påräkna att gå segrande ur striden. Jag tror för min del att den ärade justitieministern kan med trygghet motse tillämpningen af den 106 §, då man väl får antaga att en riksrätt skulle i dessa frågor varit skäligen oskadlig, men att påkalla riksrätt bör väl icke ske förr än i yttersta nödfall, och dit hoppas jag att vi aldrig skola behöfva komma.

Här har blifvit sagdt af en talare på göteborgsbänken, att frågan vore af vigt från formel synpunkt betraktad. Jag förstår icke hvad han menade dermed, ty formerna kunna vara af så mångahanda slag, men jag anser, att då icke någon afvikelse från grundlagens föreskrifter egt rum, så har man icke heller brustit mot formen. Utskottet har, enligt min åsigt, icke öfverskridit sin befogenhet, utan har förebragt goda grundlagsenliga skäl för sitt tillvägagående.

Som Herrarne behagade finna, har äfven jag reserverat mig mot Utskottets betänkande. Jag ansåg nemligen jemväl en annan fråga vara af den beskaffenhet, att den borde blifva bragt till Riksdagens kännedom genom att upptagas i Utskottets betänkanden, men då så icke skedde, nödgades jag reservera mig. Den fråga, jag åsyftade, är af så stor betydelse, att det skulle varit synnerligen glädjande, om den blifvit dragen under Riksdagens uppmärksamhet Frågan gälde nemligen detta oupphörliga sträfvande hos Kongl. Maj:t att öfverskrida de bestämmelser, Kongl. Maj:t och Riksdagen fastställt i afseende på aflöningsförhållandena för våra embets- och tjenstemän. Mig synes, att regeringen borde vara lika mån som Riksdagen om att dessa bestämmelser icke trädas för nära; men i stället ser man huru Riksdagens beslut i nu antydda hänseende frångås det ena året efter det andra. Sedan vi här beviljat de anslag, Kongl. Maj:t äskat, och sedan

Angående fullbordad granskning af de i Statsrådet förda protokoll. (Forts.)

Riksdagen, som uppstält vissa vilkor för dessas utgående, tror sig tryggad för vidare kostnader för de med anslagen uppgifna ändamål, så blifva derefter anslagen öfverskridna genom att vid sidan af ordinarie tjenstemännen anställa personer med särskild aflöning för det arbete, som rätteligen tillhört de förra att verkställa. Statens tjenstebefattningar blifva sålunda långt dyrare, än ursprungligen beräknadt blifvit. Detta har synts mig vara ett så anmärkningsvärdt förhållande, att detsamma bort komma under Riksdagens ompröfning.

Jag vill emellertid icke längre upptaga Kammarens tid, utan inskränker mig till att instämma i det af Herr Key framstälda yrkande.

Som tiden redan långt framskridit och ytterligare många ledamöter anmält sig vilja tala angående det förevarande ämnet, uppsköts den vidare öfverläggningen till kl. 7 e. m., då detta sammanträde kommer att fortsättas; och åtskildes Kammarens ledamöter kl. 3 e. m.

In fidem

H. A. Kolmodin.

Stockholm, Isaac Marcus' Boktryckeri-Aktiebolag 1880.